

Kriteriji nalaganja Drugih obveza u sklopu uvjetovanog oportuniteta za mlade u sukobu sa zakonom

Vujasinović, Ines

Master's thesis / Diplomski rad

2019

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Education and Rehabilitation Sciences / Sveučilište u Zagrebu, Edukacijsko-rehabilitacijski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:158:286627>

Rights / Prava: [In copyright](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2022-08-12**

Repository / Repozitorij:

[Faculty of Education and Rehabilitation Sciences - Digital Repository](#)

Sveučilište u Zagrebu
Edukacijsko-rehabilitacijski fakultet

DIPLOMSKI RAD

KRITERIJI NALAGANJA DRUGIH OBVEZA U SKLOPU UVJETOVANOG
OPORTUNITETA ZA MLADE U SUKOBU SA ZAKONOM

Studentica: Ines Vujasinović

Zagreb, rujan, 2019.

Sveučilište u Zagrebu
Edukacijsko-rehabilitacijski fakultet

DIPLOMSKI RAD

KRITERIJI NALAGANJA DRUGIH OBVEZA U SKLOPU UVJETOVANOG
OPORTUNITETA ZA MLADE U SUKOBU SA ZAKONOM

Studentica: Ines Vujašinović

Mentorica: Doc.dr.sc. Anja Mirosavljević

Zagreb, rujan, 2019.

IZJAVA O AUTORSTVU RADA

Potvrđujem da sam osobno napisala rad „Kriteriji nalaganja Drugih obveza u sklopu uvjetovanog oportuniteta za mlade u sukobu sa zakonom“ i da sam njegova autorica.

Svi dijelovi rada, nalazi ili ideje koje su u radu citirane ili se temelje na drugim izvorima jasno su označeni kao takvi te su adekvatno navedeni u popisu literature.

Ines Vujasinović

Zagreb, rujan, 2019.

SAŽETAK

Donošenjem novog Zakona o sudovima za mladež 2011. godine, uvele su se promjene u zakonodavstvu i unaprijedili zakonski okviri za intervencije prema maloljetnim i mlađim punoljetnim počiniteljima kaznenih djela. Jedna od tih promjena bila je uvođenje nove posebne obveze „Drugih obveza koje su primjerene s obzirom na počinjeno kazneno djelo i osobne i obiteljske prilike maloljetnika“ koja se osim na sudu, može naložiti i u okviru uvjetovanog oportuniteta u skladu s čl. 72. st. 1. u prethodnom postupku. Drugim riječima, riječ je o mjeri kojom državni odvjetnik može uvjetovati nepokretanje kaznenog postupka, a koja omogućava individualizaciju pristupa u vidu odgovora na specifične potrebe maloljetnika i modalitete kaznenog djela.

Cilj istraživanja je ispitati kriterije za odabir i nalaganje „Drugih obveza“ u prethodnom postupku pri općinskim državnim odvjetništvima u Zagrebu i Splitu, ali i neka obilježja procesa provedbe te posebne obveze kao i njene uspješnosti. Podaci su prikupljeni analizom dokumentacije, kroz analizu spisa predmeta od 2011. do 2018. godine u kojima je korištena mjera „Drugih obveza“.

Rezultati su pokazali da postoje određene sličnosti u praksi s obzirom na kriterije za odabir „Drugih obveza“, ali i razlike u modalitetima naloženih obveza na ova dva državna odvjetništva. Također, ukazali su na visoku razinu uspješnosti analiziranih naloženih mjera, sukladno kojoj većina predmeta rezultira odbačajem prijave, odnosno nepokretanjem sudskog postupka.

Ključne riječi: druge posebne obveze, mjere diverzije, uvjetovana svrhovitost, državno odvjetništvo, maloljetnici

ABSTRACT

IMPOSING CRITERIA FOR THE OTHER OBLIGATIONS WITHIN THE CONDITIONED OPPORTUNITY FOR YOUTH IN CONFLICT WITH THE LAW

By adopting the new Juvenile Courts Act in 2011, legislative changes were introduced that significantly improved the legal frameworks for interventions towards juvenile offenders. One of the changes was the introduction of a new special obligation called "Other obligations appropriate to the committed criminal offense and the personal and familial circumstances of juveniles". Said obligation may be instructed not only during court proceedings, but also during preliminary procedures within the context of conditional opportunity, in accordance with Article 72 of the Juvenile Courts Act. In other words, it allows the state attorney to condition the deferral of court proceedings, which enables an individually tailored response of the justice system to the specific needs of the juvenile offenders and the modalities of the criminal offenses.

The aim of this research was to examine the imposing criteria for the „Other obligations“ within the conditioned opportunity at the state attorney's offices in Zagreb and Split. Relevant data was collected by analyzing documentation, specifically case files from 2011 to 2018 where "Other obligations" were instructed.

Results have identified similarities in practice regarding the imposing criteria for "Other obligations", but also pointed out the differences in the modalities of the selected obligations. Furthermore, they showed that the selected „Other obligations“ had high levels of successful executions, which lead to the majority of cases being resolved by applying the principle of conditioned opportunity.

Key words: *other obligations, diversion, conditional opportunity, state attorney's office, minors*

SADRŽAJ

1. UVOD	1
2. POVIJESNI PREGLED DRUŠTVENIH REAKCIJA NA KRIMINALITET MLADIH	3
3. ZNAČAJKE MEĐUNARODNOG ZAKONODAVSTVA ZA MLADE POČINITELJE KAZNENIH DJELA	6
3.1. MEĐUNARODNI ZAKONODAVNI DOKUMENTI I STANDARDI POSTUPANJA PREMA MLADIM POČINITELJIMA KAZNENIH DJELA.....	6
3.2. MJERE DIVERZIJE U POSTUPANJU PREMA MLADIM POČINITELJIMA KAZNENIH DJELA	7
4. ZNAČAJKE NACIONALNOG ZAKONODAVSTVA ZA MLADE POČINITELJE KAZNENIH DJELA	9
4.1. PRIMJENA NAČELA SVRHovitosti U POSTUPANJU PREMA MLADIM POČINITELJIMA KAZNENIH DJELA U RH.....	9
4.2. DIFERENCIJACIJA MJERA UNUTAR UVJETOVANOG OPORTUNITETA PO ZAKONU O SUDOVIMA ZA MLADEŽ.....	11
5. OPIS ISTRAŽIVANJA.....	15
5.1. OPIS PROBLEMA	15
5.2. SVRHA, CILJ I ISTRAŽIVAČKA PITANJA	16
6. METODE ISTRAŽIVANJA.....	16
6.1. OPIS UZORKA.....	16
6.2. METODE PRIKUPLJANJA PODATAKA.....	17
6.3. METODE OBRADe PODATAKA.....	17
6.4. ETIČKI ASPEKTI ISTRAŽIVANJA.....	18
7. PRIKAZ REZULTATA.....	18
7.1. PRIKAZ REZULTATA ISTRAŽIVANJA ZA OPĆINSKO DRŽAVNO ODVJETNIŠTVO U ZAGREBU	18
7.1.1. Prikaz podataka o počinitelju kaznenog djela	18
7.1.2. Prikaz podataka o počinjenom kaznenom djelu	20
7.1.3. Prikaz podataka o modalitetima naloženih Drugih obveza	22
7.2. PRIKAZ REZULTATA ISTRAŽIVANJA ZA OPĆINSKO DRŽAVNO ODVJETNIŠTVO U SPLITU.....	25
7.2.1. Prikaz podataka o počinitelju kaznenog djela	25

7.2.2. Prikaz podataka o počinjenom kaznenom djelu	27
7.2.3. Prikaz podataka o modalitetima naloženih Drugih obveza	28
8. RASPRAVA.....	31
9. OGRANIČENJA ISTRAŽIVANJA	35
10. ZAKLJUČAK	35
11. LITERATURA.....	38

1. UVOD

Potpisivanjem Konvencije o pravima djeteta (1989), kao najistaknutijeg globalnog ugovora kojim se prepoznaju i štite prava djeteta, Republika Hrvatska prepoznaje dijete kao svaku osobu mlađu od 18 godina (čl. 1.) i obvezuje se da će svim akcijama koje u svezi s djecom poduzimaju javne ili privatne ustanove socijalne skrbi, sudovi, državna uprava ili zakonodavna tijela, prije svega voditi računa o interesima djeteta (čl. 3.).

Sukladno tome, donošenjem novog Zakona o sudovima za mladež 2011. god. Hrvatska je unaprijedila postojeći Zakon iz 1998. godine i tako sveobuhvatno uredila materijalno-pravni i procesno-pravni položaj mladih počinitelja kaznenih djela pri čemu su uzeta u obzir suvremena saznanja i dostignuća na području prevencije maloljetničke delinkvencije (Carić i Kustura, 2010).

Pri tome je maloljetnik definiran kao osoba koja je u vrijeme počinjenja djela navršila četrnaest, a nije navršila osamnaest godina života, dok je mlađi punoljetnik osoba koja je u vrijeme počinjenja djela navršila osamnaest, a nije navršila dvadeset i jednu godinu života. Mlade osobe koje su počinile kaznena djela uključuju maloljetnike i mlađe punoljetnike (Zakon o sudovima za mladež, Narodne novine, 84/11, 143/12, 148/13 56/15).

Područje delinkvencije mladih, kao specifične grane kriminologije usmjerene na mlade osobe koje su u sukobu sa zakonom, odnosno mlade osobe koje su počinile kaznena djela i prekršaje, uvijek je u posebnom žarištu interesa najšire stručne javnosti zbog razvojnih obilježja adolescencije i potrebe pristupanja sankcioniranju na način da se ostvari cilj intervencija, a da se pritom smanje ili uklone svi potencijalni negativni učinci kaznenog postupka i tretmana (Ricijaš, 2017).

Cilj intervencija prema mladim počiniteljima kaznenih djela je uređen u Zakonu o sudovima za mladež (Narodne novine, 84/11, 143/12, 148/13 56/15). Tako čl. 6. navodi da se „pružanjem zaštite, brige, pomoći i nadzora te osiguranjem opće i stručne naobrazbe maloljetnog počinitelja kaznenog djela utječe na odgoj, razvijanje cjelokupne ličnosti i jačanje osobne odgovornosti mladog počinitelja radi suzdržavanja od ponovnog činjenja kaznenih djela“.

Peto Kujundžić i Tisanić (2017) ističu da postupak treba biti hitan, neformalan i razmjeran počinjenom djelu i osobnosti počinitelja. Kako bi se utjecalo na potencijalne negativne učinke, postupak koji se provodi prema mladom počinitelju mora biti odgojnog karaktera i

prilagođen potrebama istog. Navode da se nužno voditi načelima individualizacije, postupnosti u primjeni i promjenjivosti maloljetničkih sankcija u svim postupanjima prema mladim počiniteljima.

Odluka o mjeri koja se izriče maloljetnom počinitelju kaznenog djela ne počiva samo na bitnim obilježjima počinjenog djela nego i na činjenicama koje se posebno utvrđuju u postupku prema maloljetniku na temelju procjene rizika, snaga i potreba maloljetnika. Naime, ako maloljetniku bude izrečena odgojna mjera koja ne odgovara navedenim kriterijima, vjerojatno će izostati očekivani uspjeh odgoja. Stoga Poldrugač (2004) zaključuje da je pronalaženje i usklađivanje kriterija za izbor najprikladnije odgojne mjere jedno od najznačajnijih teorijskih i praktičnih pitanja kaznenopravnog odgovora na kriminalitet mladih. Važnost intervencija prema mladima naglašava Radić (2016), navodeći da se upravo na području sankcija mnogobrojna rješenja iz maloljetničkoga kaznenoga prava prenose u opće kazneno pravo, nakon što su se pokazala uspješnima. Maloljetničke sankcije obično u sebi nose naznake novih trendova i razmišljanja u kaznenom pravu koja se često kose s tradicionalnim pogledima te nude nova rješenja i nove poglede na stare probleme. Upravo ih je zbog tog razloga važno analizirati i utvrditi koje su njihove prednosti i nedostaci u praksi te koji su novi trendovi u njihovu razvoju i kako se oni odražavaju u zakonodavstvu.

Osnovni cilj ovoga diplomskog rada je ispitati kriterije za odabir i nalaganje „Drugih posebnih obveza“ po čl. 72. Zakona o sudovima za mladež u prethodnom postupku pri općinskim državnim odvjetništvima u Zagrebu i Splitu, ali i opisati obilježja procesa provedbe i provjeriti rezultate naloženih drugih posebnih obveza na temelju analize dokumentacije.

U uvodnom dijelu se definiraju pojam mladih počinitelja kaznenih djela i načela postupanja prema istima. Drugi dio daje prikaz povijesnog razvoja društvenih reakcija na kriminalitet mladih, dok treći dio rada daje prikaz značajki međunarodnog zakonodavstva za mlade počinitelje i implementacije mjera diverzije. Četvrti dio iznosi zakonski okvir kaznenopravnog sustava u RH, uključujući primjenu načela svrhovitosti u zakonodavstvu te diferencijaciji mjera unutar navedenog načela. Nakon toga slijedi pregled provedenog istraživanja.

2. POVIJESNI PREGLED DRUŠTVENIH REAKCIJA NA KRIMINALITET MLADIH

Korijene ideje posebnosti kaznenopravnog položaja mladih možemo pronaći već u Hamurabijevom zakoniku. Prema pravilu iz osme ploče činila se razlika između „pubera“ i „impubera“ s naznakom da se spram impubera nisu primjenjivale kaznene sankcije, već ih je sustizala diskrecijska odluka o nadoknadi štete ili punitivnoj novčanoj sankciji. Ipak, u Zakoniku nisu postojale konkretne upute o dobi u kojoj impuberi prelaze u pubere ili o tome koji se drugi kriterij mora primijeniti kako bi se prihvatila zrelosna distinkcija (Romic, 1994, prema Grbić i Rittossa, 2012).

Prvi su put uspostavljene dobne granice kažnjivosti i njihovi različiti učinci u odnosu na krivnju u Justinijanovom kodeksu 529. god. kada je rimsko pravo upotpunilo poseban status maloljetnika tako da se dob do 14 godina tretirala kao osnova za ublažavanje kazne u slučaju da se ustanovila krivnja. Nadalje, Grbić i Rittossa (2012) iznose da se u srednjem vijeku mlada dob počinje tretirati kao kriterij „nesposobnosti“ za potpunu krivnju. S druge strane, unatoč drugačijem kažnjavanju zbog dobi počinitelja, prisutna je nejednakost ovisno o društvenom položaju. Kasnije je u razdoblju prosvjetiteljstva u Kaznenom zakoniku iz 1787. usvojeno pravilo o apsolutnom nekažnjavanju djece do 12. godine kojim se bitno promijenio položaj mladih prijestupnika. Svatko tko je ostvario neki zločin do te dobi, oslobađao se krivnje zato što nije mogao postupati sa “zlom namjerom” za koju se smatralo da je sastavni element kaznenog djela.

Prelaskom iz 18. u 19. stoljeće nastao je svojevrsni revolucionarni obrat na sceni maloljetničkog kaznenog prava. Teze o izostanku potpune moći rasuđivanja i svijesti o postupanju kod mladih osoba, čije su osnove postavljene na neoborivoj pretpostavci kako se dob može odraziti na sposobnost maloljetnika da razlikuje dobro od lošeg zbog nedovoljne intelektualne i voljne razvijenosti, doživjele su afirmaciju u društvu. Grbić i Rittossa (2012, str.618) objašnjavaju da je „takvo viđenje omogućilo primjenu posebnih mjera prema mladim počiniteljima i blažih punitivnih reakcija spram onih koji su proglašeni kazneno odgovorni“. Ipak, do najvećih promjena u zakonodavstvu za mlade došlo je u 20. stoljeću koje je obilježeno različitim društvenim reakcijama na kriminalitet, nastalih iz neusuglašenih očekivanja o tome što se namjerava postići kaznenopravnim sustavom. Tako se društveni pristupi prema kriminalitetu mogu podijeliti na (prema Žižak i Miroslavljević, 2013) na:

1. Retribucijski (kažnjavajući);

2. Rehabilitacijski;

3. Restorativnu pravdu.

Pri tome, retribucijski pristup naglašava individualnu odgovornost maloljetnika i stavlja u prvi plan odgovarajući odgovor društva kaznom koja je sukladna s težinom počinjenog kaznenog djela, pod pretpostavkom da će ista odvratiti mladu osobu od daljnjeg činjenja kaznenih djela (Žižak i Mirosavljević, 2013).

Točnije, načela retribucije počivaju na vjerovanjima da se počinitelje treba kazniti prema zaslugi, a primjerena je ona kazna koja odgovara počinjenom kaznenom djelu. Otkrivanjem, uhićenjem i kažnjavanjem sukladno počinjenom kaznenom djelu poslat će se jasna poruka drugima da se kriminal ne isplati. Osim toga, nakon počinjenja kaznenog djela, važno je ograničavanjem slobode onemogućiti potencijalne počinitelje da ponovo počine kazneno djelo. Navedenim postupcima se kroz opće i individualno zastrašivanje nastojalo dovesti do pada činjenja kaznenih djela i zatvorske populacije. Smatralo se da će izolacija i ograničavanje počinitelja zatvaranjem, strogim nadzorom ili na druge načine, doprinijeti padu stope kriminaliteta i sigurnosti društva.

Ipak, s vremenom su se uvidjeli nedostaci ovoga pristupa te su dane kritike koje su isticale da je nemoguće odrediti objektivne kriterije kojima bi se osiguralo da kazna uvijek odgovara počinjenom prijestupu, kao i da se indirektno šalje poruka da je bitno ne biti uhvaćen, umjesto da se istaknu razlozi za nečinjenje kaznenih djela. Treba napomenuti i da kažnjavajući pristup promatra motivacije i pobude za počinjenje kaznenog djela na ograničen način, ne uzimajući u obzir da zastrašivanje može imati učina samo kod dijela ljudi, za neke vrste kaznenih djela i u određenim tipovima okolnosti (Maloić, 2013).

Kao odgovor na navedene kritike javio se rehabilitacijski pristup koji se temelji na vjerovanju da sankcije trebaju biti usmjerene na uključivanje mladih počinitelja kaznenog djela u zajednicu, odnosno na jačanje pozitivnih socijalnih veza i usvajanje vještina koje će omogućiti zadovoljavanje potreba mladih na društveno prihvatljiv način. Ideja rehabilitacije prisutna je od 19. stoljeća, a izgrađena je na načelima da je počinitelje kaznenih djela potrebno osnažiti kroz usvajanje novih saznanja i vještina kako bi se prevladali uzroci kriminalnog ponašanja i prevenirao recidiv (Maloić, 2013). Vjeruje se da su aktivnosti usmjerene na socijalnu integraciju počinitelja temelj smanjenja povratništva. Tako nakon što prevladaju svoje emocionalne i druge poteškoće, steknu nove stavove, vještine, interese i navike te uspostave kvalitetne odnose, počinitelji više neće biti motivirani za činjenje kaznenih djela.

Rehabilitacijski pristup je također stekao kritičare koji su naglašavali da se radi o pristupu “mekog srca” koji je nedovoljno ozbiljan da bi bio učinkovit, ali i da izlaže zajednice određenom stupnju rizika. Zatim, da se utječe samo na počinitelje kaznenih djela za koje se uzroci i objašnjenja delinkventnog ponašanja traže samo u okviru osobnih nedostataka, a zanemaruje se počinjena socijalna nepravda i njezini učinci na žrtvu, zajednicu i društvo.

S druge strane, novi pogled na kriminalitet pruža restorativna pravda koja uključuje žrtvu kaznenog djela i zajednicu kao aktivne sudionike kaznenog postupka te ističe važnost njihove uloge u razrješenju istog (Maloić, 2013). Razvija se od 70-ih i 80-ih godina u Europi, a Marshall (1998, prema Mirosavljević, 2015) ju definira kao „proces u kojem sve strane koje su uključene i povezane s počinjenjem kaznenog djela surađuju s ciljem razrješavanja posljedica kaznenog djela i njegovih utjecaja na budućnost“. Na restorativnu pravdu gleda se kao na humani pristup koji u prvi plan stavlja naglasak na oprost, reparaciju i reintegraciju (Zehr, 1990, Zehr i Mika, 1998; prema Mantle, Fox i Dahmi, 2005). Iz pretpostavki restorativne pravde može se uočiti da restorativni programi povezuju počinitelja, žrtvu i zajednicu, uključujući ih u proces usmjeren prema pomirenju i reparaciji, nadoknadi štete nastale kaznenim djelom. Cilj je da se počinitelj i žrtva susretnu (direktno ili indirektno), izraze vlastite doživljaje i iskustva te postignu zajednički dogovor oko nadoknade štete nastale posljedicama kaznenog djela (Mantle, Fox i Dahmi, 2005).

Prema tome možemo zaključiti da se restorativna pravda odnosi na bilo koji proces koji omogućava onima koji su oštećeni kaznenim djelom i onima koji su odgovorni za nanošenje te štete da, uz dobrovoljni pristanak, aktivno participiraju u rješavanju svih pitanja nastalih kaznenim djelom uz pomoć educirane i nepristrane treće strane, odnosno facilitatora.

Ipak, kritike na koncept restorativne pravde iznose da je štetu prouzročenu kaznenim djelom teško definirati pa ju je time teško i popravljati, ali i da se reparacija uglavnom svodi na financijsku nadoknadu koja posljedično može isključiti neke počinitelje koji nemaju dostatna materijalna sredstva. Nadalje, budući da se uglavnom primjenjuje kod lakših djela i manjeg rizika, njezin je učinak na recidiv također manji. Treba istaknuti i da stupanj organiziranosti zajednice i njezinih kapaciteta može imati znatan utjecaj na mogućnosti provođenja restorativne pravde (Maloić, 2013).

Zaključno, danas se u većini europskih zemalja poznaje neki oblik mjera koje u sebi sadržavaju oblik reparacije prema žrtvi koju počinitelj ostvaruje isprikom ili radom kojim nastoji nadoknaditi prouzročenu štetu (Radić, 2016), dok se postavke restorativne pravde primjenjuju komplementarno s elementima kažnjavajućeg i rehabilitacijskog pristupa.

U sljedećem poglavlju biti će prikazan zakonodavni okvir odgovora na kriminalitet mladih u Europi.

3. ZNAČAJKE MEĐUNARODNOG ZAKONODAVSTVA ZA MLADE POČINITELJE KAZNENIH DJELA

3.1. MEĐUNARODNI ZAKONODAVNI DOKUMENTI I STANDARDI POSTUPANJA PREMA MLADIM POČINITELJIMA KAZNENIH DJELA

Međunarodni zakonodavni dokumenti koji bi se trebali prema Zagorec (2018) u najvećoj mjeri poštovati ili uzeti kao primjer u procesu unapređenja zakonodavstva, politike i prakse u okviru maloljetničkog zakonodavstva su:

- Konvencija Ujedinjenih naroda o pravima djeteta (1989)
- Standardna minimalna pravila Ujedinjenih naroda (1985)
- Smjernice Ujedinjenih naroda o prevenciji maloljetničke delinkvencije (1990)
- Standardna minimalna pravila za alternativne kaznene mjere (1990)
- Smjernice Odbora ministara Vijeća Europe o pravosuđu prilagođenom djeci (2010).

Konvencija o pravima djeteta (1989) prvi je dokument u kojem se djetetu pristupa kao subjektu s pravima, a ne samo kao osobi koja treba posebnu zaštitu. Osim moralnog značenja, Konvencija o pravima djeteta je pravni akt sačinjen od 54 članka koji ima snagu zakona i obvezuje stranke na pridržavanje njezinih odredaba te uključuje pravo nadziranja primjene u zemljama koje su je prihvatile i ratificirale. Poldrugač (2014) razlikuje četiri velike skupine prava djeteta sadržanih u Konvenciji, a to su prava preživljavanja, razvojna prava, zaštitna prava i prava sudjelovanja.

Standardna minimalna pravila Ujedinjenih naroda za primjenu sudskih postupaka prema maloljetnicima (1985), odnosno „Pekinška pravila“, donesena su radi uspostave zajedničkih minimalnih standarda za postupanje s maloljetnim počiniteljima kaznenih djela koji bi se mogli implementirati u pravne sustave različitih zemalja. Radić (2015, str. 58-59) navodi da sadrže niz načela za svaku fazu postupanja prema maloljetniku te načela primjene i usvajanja novih vrsta sankcija za maloljetnike, kao i vrsta tretmana osuđenih maloljetnika.

Tako se prema 4. pravilu ne smije utvrditi preniska dobna granica kaznene odgovornosti, imajući na umu čimbenike emocionalne, mentalne i intelektualne zrelosti. Nadalje, 5. pravilo

naglašava dužnost maloljetničkog pravosuđa da jamči dobrobit maloljetnika i usklađenost svake reakcije s okolnostima počinitelja i počinjenog djela. Na njega se nadovezuje i 14. pravilo koje nalaže da se svi postupci nužno vode u najboljem interesu maloljetnika i u ozračju razumijevanja koje će maloljetniku omogućiti da sudjeluje i slobodno se izrazi.

Smjernice Ujedinjenih naroda o prevenciji maloljetničke delinkvencije (1990) ili „*Rijadske smjernice*“ ističu da prevencija mladenačke delinkvencije mora biti dio opće prevencije kriminala u društvu, a ulogu pravosuđa vidi u donošenju zakona i provođenju postupaka za promicanje i zaštitu prava i dobrobiti mladih osoba. Zakonodavni sustav za mladež bi trebao spriječiti da mladi budu izloženi grubim ili ponižavajućim mjerama (čl. 54).

Standardna minimalna pravila za alternativne kaznene mjere (1990), odnosno „*Tokijska pravila*“, zalažu se za široku primjenu alternativnih sankcija prema svim osobama u svim fazama kaznenoga postupka.. Navodi se u 1. pravilu da su zemlje dužne razviti alternativne mjere unutar pravnog sustava i promicati uključivanje zajednice u upravljanje pravosuđem. Tokijska pravila nalažu da nadležna tijela prilikom donošenja odluka, imajući na raspolaganju niz alternativnih mjera, moraju uzeti u obzir rehabilitacijske potrebe počinitelja, zaštitu društva i interese žrtve, koju treba konzultirati kad god je to moguće (8. pravilo).

Zagorec (2018) cilj *Smjernica Odbora ministara Vijeća Europe o pravosuđu prilagođenom djeci (2010)* vidi u „ohrabrivanju zemalja članica na poduzimanje daljnjih koraka u ostvarivanju prava djece i ispunjavanju postojećih pravnih praznina te bavljenjem statusom i položajem djece, kao i načinom na koji su tretirani u kaznenopravnim postupcima“. Pri tome nalažu da je svakom djetetu potrebno osigurati odgovarajući pristup pravosuđu i aktivno sudjelovanje u postupku, obavijestiti ga o svim njegovim pravima, pitati ga za njegovo mišljenje i osigurati njegov najbolji interes (Radić, 2015).

Treba naglasiti da su Smjernice posebno istaknute kao sadržajno važan međunarodni dokument za stvaranje novog Zakona o sudovima za mladež (Narodne novine, 84/11, 143/12, 148/13, 56/15).

3.2. MJERE DIVERZIJE U POSTUPANJU PREMA MLADIM POČINITELJIMA KAZNENIH DJELA

Sve veći broj zemalja se danas suočava s rastućim brojem složenih kaznenih predmeta što dovodi do sve većih zaostataka u rješavanju predmeta, produljenja trajanja kaznenih postupaka, negativne percepcije javnosti o kaznenom pravosuđu te smanjene učinkovitosti

sustava kaznenoga pravosuđa. Zato se kao moguće rješenje sve češće spominje uvođenje mjera dekriminalizacije, depenalizacije, diverzije i općenito pojednostavljenja kaznenoga postupka (Radić, 2016).

Europske su zemlje u svrhu efikasnijeg rješavanja maloljetničke delinkvencije i izbjegavanja negativnih posljedica provođenja formalnog kaznenog postupka na maloljetnika u svoja zakonodavstva implementirale alternativne mjere formalnom sudskom postupku, odnosno mjere diverzije. Pod diverzijom se, prema Radić (2016), u najširem smislu razumiju svi oblici reakcije države na kažnjivo ponašanje koji omogućuju odustajanje od provedbe kaznenog postupka bez formalnog sankcioniranja počinitelja, a najčešće se primjenjuje u slučaju kada je počinitelj priznao počinjenje lakšeg kaznenog djela ukoliko i ostale okolnosti slučaja upućuju na to da provođenje formalnog kaznenog postupka nije potrebno za postizanje svrhe kažnjavanja.

Temelj za primjenu ovakvih mjera u kaznenom postupku je načelo svrhovitosti o kojem će se više govoriti u zasebnom poglavlju, a koje u odnosu na načelo legaliteta kaznenog progona ne zahtijeva provedbu formalnog postupka i donošenje sudske odluke u svim slučajevima. U različitim pravnim sustavima konačnu odluku o primjeni mjera diverzije i odustanku od formalnoga kaznenog postupka mogu donositi tijela poput policije, državnog odvjetništva i sudova, dok ona može biti bezuvjetna ili ovisi o tome hoće li počinitelj uspješno ispuniti jednu ili više naloženih obveza određenih od strane nadležnog tijela (Puharić i Radić, 2015).

Kao najčešće prednosti primjene alternativnih oblika postupanja prema maloljetnim počiniteljima Radić (2016) ističe izbjegavanje negativne stigmatizacije i etiketiranja maloljetnika, ali i činjenicu da je primjena neformalnih oblika postupanja često i primjerenija reakcija, sukladno načelu proporcionalnosti izricanja maloljetničkih sankcija. Njihova primjena također pridonosi rasterećenju rada suda, smanjenju troškova kaznenog postupka te trajanja istog. Ipak, položaj počinitelja u nekim slučajevima može ovisiti ne samo o okolnostima vezanima za počinjeno kazneno djelo, nego i o spremnosti na suradnju i dogovor s državnim tijelima.

S druge strane, često se neke od prethodno navedenih prednosti mogu pretvoriti i u nedostatke u slučaju nepravilne i nedosljedne primjene alternativnih oblika postupanja u praksi. Jedan od potencijalnih problema je činjenica da definicija diverzije te lepeza mjera diverzije varira od zemlje do zemlje. U većini podrazumijeva proces koji se odvija prije prvog saslušanja, dok u nekima uključuje i oblike alternativnih procedura koje se potiču između samog početka sudskog postupka i izricanja kazne za osuđene. Treba napomenuti i da mnoge zemlje još uvijek nisu razvile niti primijenile takve vrste pristupa u njihovom zakonodavstvu i praksi

(Puharić i Radić, 2015). Nadalje, primjenom alternativnih oblika postupanja mijenjaju odredbe materijalnog prava, slabi generalnoprpreventivna svrha kaznenopravnih sankcija te se narušava ustavno načelo jednakosti svih građana pred zakonom, jer se u neformalnim postupcima počinitelju ne može jamčiti ista razina procesnih prava kao u formalnom kaznenom postupku. Osim toga, problem je taj da u nekim zemljama u kojima su takvi sustavi razvijeni, još uvijek nailazimo na oklijevanja među stručnjacima da koriste mjere diverzije te otpor javnosti u njihovom prihvaćanju (Puharić i Radić, 2015).

Navedeno se može sumirati zaključkom Hajdina koji ističe da (2017, str. 5) „dok većina zakonodavstava sada priznaje diverziju, to je priznanje obilježeno uskim granicama“.

O mjerama diverzije i zakonodavstvu prema mladim počiniteljima u Republici Hrvatskoj govorit će se više u nadolazećem poglavlju.

4. ZNAČAJKE NACIONALNOG ZAKONODAVSTVA ZA MLADE POČINITELJE KAZNENIH DJELA

4.1. PRIMJENA NAČELA SVRHovitosti U POSTUPANJU PREMA MLADIM POČINITELJIMA KAZNENIH DJELA U RH

Načelo svrhovitosti ili oportuniteta Brozović (2012, str. 16) definira kao „procesnu mogućnost tijela kaznenog progona da unutar ovlaštenja koja im daje zakon, odustanu od kaznenog progona, unatoč općoj dužnosti poduzimanja kaznenog progona (načelu legaliteta) kad to zahtijeva svrha kaznenog progona“.

Zakonom o sudovima za mladež (Narodne novine, 84/11, 143/12, 148/13, 56/15) uređena je široka primjena načela svrhovitosti prema mladim počiniteljima u svim fazama kaznenog postupka, ali Puharić i Radić (2015) smatraju da je u praksi najvažnije odlučivanje temeljem načela svrhovitosti u prethodnom postupku, kada odluku o nepokretanju kaznenog postupka može donijeti samo državni odvjetnik.

Prema članku 71. (st. 1) državni odvjetnik može odlučiti da nema osnove za vođenje postupka ako su zadovoljeni sljedeći kriteriji:

- Postoji osnovana sumnja da je maloljetnik počinio kazneno djelo;
- Za počinjeno kazneno djelo je propisana kazna zatvora u trajanju do pet godina ili novčana kazna;

- Vođenje postupka ne bi bilo svrhovito s obzirom na narav kaznenog djela, okolnosti u kojima je djelo počinjeno te prijašnji život i osobna svojstva maloljetnika.

Također, predviđa se primjena načela svrhovitosti (čl. 71, st. 2) prema maloljetnicima koji su prijavljeni za više kaznenih djela, ali je svrhovito da im se izrekne maloljetnička sankcija za samo jedno jer pokretanje postupka za druga kaznena djela ne bi bitno utjecalo na odabir maloljetničke sankcije. Osim toga, članak 73. (st. 1) predviđa da se načelo svrhovitosti može koristiti kada su maloljetniku pravomoćno izrečene ili u tijeku izvršenja kazna maloljetničkog zatvora ili odgojne mjere, odnosno, kada je odlukom centra za socijalnu skrb smješten u ustanovu socijalne skrbi, a vođenje kaznenog postupka za drugo kazneno djelo ne bi bilo svrhovito s obzirom na težinu, narav i pobude iz kojih je djelo počinjeno.

Navedena primjena načela svrhovitosti naziva se bezuvjetni oportunitet, dok je uvjetovani oportunitet opisan u članku 72. istog Zakona. Prema članku 72. (st. 1) državni odvjetnik odluku o pokretanju kaznenog postupka može uvjetovati spremnošću maloljetnika:

- Da se ispriča oštećeniku
- Da prema vlastitim mogućnostima popravi štetu nanесenu kaznenim djelom
- Da se uključi u postupak posredovanja kroz izvansudsku nagodbu
- Da se uključi u rad humanitarnih organizacija ili u poslove komunalnog ili ekološkog značenja
- Da se podvrgne postupku odvikavanja od droge ili drugih ovisnosti
- Da se uključi u pojedinačni ili skupni psihosocijalni tretman u savjetovalištu za mlade
- Da se radi provjere znanja prometnih propisa uputi u nadležnu ustanovu za osposobljavanje vozača
- Druge obveze koje su primjerene s obzirom na počinjeno kazneno djelo i osobne i obiteljske prilike maloljetnika.

Ispunjavanje jedne ili više obveza od strane maloljetnika nadzire centar za socijalnu skrb (čl. 72, st. 2), nakon čega državni odvjetnik donosi konačnu odluku o nepokretanju postupka.

Tablica 1. Podaci o primjeni načela svrhovitosti prema maloljetnicima u RH za 2011.-2018. god. prema podacima Državnog zavoda za statistiku Republike Hrvatske (www.dzs.hr)

	2011.	2012.	2013.	2014.	2015.	2016.	2017.	2018.
<i>PRIJAVLJENI</i>	3376	3113	2553	1952	1739	1532	1575	1196
<i>Postupak nije pokrenut</i>	2253	2341	1826	1235	1242	1170	1126	833
<i>Razlozi svrhovitosti</i>	1717	1871	1435	1004	1041	939	886	636
<i>OPTUŽENI</i>	1084	778	637	626	492	422	380	347
<i>OSUĐENI</i>	814	626	545	564	420	365	333	302
<i>Obustavljen postupak</i>	270	152	92	62	72	57	47	45

Promatraju li se podaci za Republiku Hrvatsku od 2011. do 2018. godine o tome u kojoj se fazi kaznenoga postupka donosi najviše odluka temeljem primjene načela svrhovitosti, jasno je da se najveći broj takvih odluka donosi u fazi prethodnoga postupka od strane državnog odvjetnika za mladež.

Ako se podatci promatraju s obzirom na ukupan broj prijavljenih maloljetnika, onda je vidljivo da u odnosu na ukupan broj prijavljenih maloljetnika za polovicu njih konačnu odluku donosi državni odvjetnik. Upravo ti podatci upućuju na važnost odluke u prethodnom postupku, posebno s obzirom na broj maloljetnika koji su optuženi, odnosno osuđeni.

Unatoč padu broja prijavljenih maloljetnika, udio odluka utemeljenih na primjeni načela svrhovitosti u prethodnom postupku ostaje podjednak kroz promatrane godine. Točnije, iz predstavljenih podataka se može zaključiti da se nepokretanje postupka u otprilike 75% predmeta maloljetnih počinitelja kaznenih djela iz 2011.- 2018. godine pripisuje primjeni načela svrhovitosti, a više od 50% svih maloljetničkih prijava ne prelazi u kazneni postupak zbog istog.

Puharić i Radić (2015) smatraju da to upućuje na pad ukupnog maloljetničkog kriminaliteta i naglašavaju da se reakcija hrvatskog društva prema maloljetnim počiniteljima u značajnom dijelu odmakla od vođenja formalnog kaznenog postupanja.

Ipak, važno je istaknuti da se načelo svrhovitosti ne temelji samo na zakonskim odredbama, već velikim dijelom na procjeni državnog odvjetništva zbog čega je neophodno osigurati njegovu ujednačenu primjenu u radu svih državnih odvjetništava u Republici Hrvatskoj te uspostaviti zajedničke kriterije za nalažanje pojedinih posebnih obveza.

Govoreći o kriterijima, upravo su oni tema sljedećeg poglavlja u kojem će se razjasniti diferencijacija mjera koje se nalažu od strane državnog odvjetnika mladim počiniteljima unutar načela svrhovitosti u prethodnom postupku prema čl. 72. Zakona o sudovima za mladež (Narodne novine, 84/11, 143/12, 148/13, 56/15).

4.2. DIFERENCIJACIJA MJERA UNUTAR UVJETOVANOG OPORTUNITETA PO ZAKONU O SUDOVIMA ZA MLADEŽ

Kao što je prethodno spomenuto, mladim se počiniteljima prema načelu svrhovitosti definiranom u Zakonu o sudovima za mladež (Narodne novine, 84/11, 143/12, 148/13 56/15),

može izreći jedna ili više posebnih obveza. Njihovim uvođenjem htjele su se proširiti mogućnosti reakcije na maloljetničku delinkvenciju mjerama koje će imati odgojno-obrazovni aspekt i biti usmjerene na neutralizaciju negativnih utjecaja socijalne sredine na maloljetnikovo ponašanje. Sadržajno su raznolike i obuhvaćaju različite aspekte maloljetnikova života vezano uz počinjenje kaznenoga djela, a njihov je cilj osnažiti maloljetnikovu odgovornost za počinjeno djelo i što je moguće više povezati sankciju, odnosno njezin sadržaj, s počinjenim djelom te osigurati maloljetnikovo aktivno sudjelovanje u njezinu izvršenju (Radić, 2016).

Maloljetniku se treba izreći obveza kojom mu se šalje jasna poruka da je svojim ponašanjem za koje je odgovoran sebi stvorio obvezu prema društvu koju mora ispuniti, iako mu je ona u nekim aspektima napor (Puharić i Radić, 2015). Upravo taj osobni doprinos maloljetnika u izvršenju obveze i njezina povezanost s počinjenim kaznenim djelom čine ju izrazito individualiziranom mjerom koja zahtijeva osobni angažman počinitelja u izvršenju uz odgovarajuću pomoć stručnih osoba. Potrebno je da maloljetnik uvidi smisao i svrhu obveze koja mu je nametnuta i zato ju državno odvjetništvo mora odabrati sukladno počinjenom kaznenom djelu. Izrečena obveza mora biti usmjerena na ostvarenje kompenzacije za učinjenu štetu oštećeniku i društvu, a njezino izvršenje mora zahtijevati određeni napor i trud maloljetnika radi njegova preodgoja.

Proces odgoja i preodgoja maloljetnika dugotrajan je, dinamičan i često turbulentan, stoga je važno utvrditi koje će posebne obveze odgovarati potrebama i mogućnostima maloljetnika u pojedinoj fazi njegova razvoja. U svojim odredbama Zakon o sudovima za mladež (Narodne novine, 84/11, 143/12, 148/13 56/15) posebno ističe da se maloljetniku „ne smiju izreći nerazumne i nemoguće obveze“ (čl.10), a prilikom utvrđivanja je li maloljetnik spreman na suradnju i izvršenje pojedine obveze državnom odvjetništvu bi trebali pomoći stručni suradnici iz državnoga odvjetništva ili centra za socijalnu skrb. Njihov je posao da na temelju razgovora s maloljetnikom i njegovim roditeljima upoznaju maloljetnikovu ličnost, način na koji on funkcionira, njegove stavove i sustav vrijednosti te okruženje u kojem živi kako bi mogli ispravno procijeniti postoji li uistinu prostor za izricanje posebne obveze određenoga sadržaja (Radić, 2016).

Osim što državno odvjetništvo mora biti uvjeren da je mladi počinitelj spreman na izvršenje obveze, mora mu izreći obvezu koja je u skladu s njegovim potrebama i uvjetima u kojima živi, što je dodatan aspekt individualizacije mjere. Križ (1999) navodi da posebne obveze moraju biti strogo individualizirane kako bi mogle ostvariti svoju svrhu, a prilikom

odlučivanja treba voditi računa o kriterijima sukladnim Zakonu te ih preispitivati radi njihova ujednačavanja i poboljšanja rada.

Opće kriterije za izbor posebne obveze mladom počinitelju prema Križ (1999) možemo grupirati u četiri skupine. Prvu skupinu čine okolnosti koje se odnose na ličnost maloljetnika, njegove osobine i svojstva. Uključuju maloljetnikova dob, njegovu tjelesnu i duševnu razvijenost, njegove duševne osobine i osobne sklonosti maloljetnika. U drugoj su skupini okolnosti koje se odnose na modalitete počinjenog kaznenog djela ili su u vezi s kaznenim djelom. Odnose se na težinu i narav kaznenog djela, pobude iz kojih je djelo počinjeno, okolnosti u kojima je počinjeno djelo, ponašanje maloljetnika nakon počinjenja kaznenog djela te je li maloljetnik pokušao spriječiti nastajanje štetne posljedice ili je nastojao nadoknaditi počinjenu štetu ukoliko je za to postojala mogućnost. Treću skupinu okolnosti čine okolnosti vezane uz osobne i obiteljske prilike maloljetnika poput životnih prilika, zdravstvenog stanja, obrazovanja i odgoja te obiteljskih prilika. Četvrta skupinu se odnosi na podatke o ranijem životu maloljetnika koji uključuju kriminološki i kaznenopravni povrat, odnosno, utvrđivanje je li ranije činio kaznena djela i je li mu već bila izrečena sankcija.

U prethodnom poglavlju su navedene posebne obveze koje se mogu naložiti mladom počinitelju u okviru uvjetovanog oportuniteta, no sada će se svaka pojasniti.

Obveza mladog počinitelja da se ispriča oštećeniku treba biti čin strogo osobne naravi koji zahtijeva izravan kontakt počinitelja i oštećenika te njihovu međusobnu volju za izvršenje navedene obveze, odnosno volju počinitelja da se ispriča i oštećenikovu volju da ispriku prihvati. Čin isprike trebao bi biti rezultat unutarnjega uvjerenja, a ne prisile, te bi trebao biti značajan i zadovoljavajući za obje strane (Radić, 2016).

Obveza nadoknade štete je posebna obveza koja ima za cilj osigurati veću sigurnost žrtvi u ostvarivanju njezinih prava, čime se ostvaruju i elementi restorativne pravde. Pri određivanju načina izvršenja te posebne obveze također se mora voditi računa o vrsti i težini počinjenoga kaznenog djela i nastojati da se način izvršenja obveze poveže s počinjenim kaznenim djelom. Radić (2016) smatra da je najprikladnije da se ova posebna obveza izriče u slučajevima kada je počinitelj pojedinac jer se u slučaju sudioništva pojavljuju okolnosti koje kompliciraju postupak, a oštećenik je fizička osoba kojoj nije nanesena prevelika šteta.

Obveza uključivanja u postupak izvansudske nagodbe se vodi idejom da se konflikt koji postoji između dviju ili više strana, a koji je nastao počinjenjem kaznenoga djela, opet vrati na te sudionike i riješi uz pomoć profesionalnih posrednika. S time da cilj izvansudske nagodbe nije isključivo naknada materijalne štete, već postizanje uspješnoga dogovora koji je prihvatljiv za obje strane uz njihovo aktivno sudjelovanje u smanjenju materijalnih i

nematerijalnih posljedica kaznenoga djela. Prema Cvjetko i Singer (2011) najprimjerenija je za mlade počinitelje koji nisu recidivisti te slučajevima kada je oštećenik jedna fizička osoba. S druge strane, smatraju da se ne bi trebala nalagati za kaznena djela koja su unaprijed planirana i koja su odraz okrutnosti počinitelja te mladim počiniteljima koji iskazuju teže poremećaje u ponašanju i/ili su ranije počinili više kaznenih djela (recidivisti).

Obvezom da se uključi u rad humanitarnih organizacija ili u poslove komunalnog ili ekološkog značenja mladi počinitelj može svojim pozitivnim postupcima ostvariti restituciju počinjene štete, odnosno učiniti nešto korisno za lokalnu zajednicu u kojoj je počinio kazneno djelo kao kompenzaciju za negativne posljedice svog ponašanja. Mjera bi se u pravilu trebala izricati maloljetnicima kod kojih nije potreban dugotrajniji odgojni utjecaj te koji imaju poticajnu obiteljsku sredinu koja će ih poduprijeti u izvršenju obveze. Osim toga, bitno je da imaju barem djelomično usvojene radne navike, što može omogućiti i da izrečena posebna obveza bude usmjerena na njihovo skoro zapošljavanje.

Obveza da se maloljetnik uz suglasnost svoga zakonskog zastupnika podvrgne stručnomu medicinskom postupku ili postupku odvikavanja od droge ili drugih ovisnosti ima cilj „ukloniti ili ublažiti djelovanje nekih endogenih faktora suodgovornih za delinkventno, ali i drugo poremećeno ponašanje maloljetnika“ (Radić, 2016, str. 327). Obveza se može izreći maloljetnicima koji imaju teškoće vezane za zlouporabu opojnih droga, bilo da se radi o povremenim uzimateljima opojne droge ili ovisnicima, ali i onima koji su počinili neko drugo kazneno djelo pod utjecajem ili radi pribavljanja opojne droge.

Obveza uključivanja u individualni ili skupni psihosocijalni tretman se provodi pružanjem pomoći, savjetovanjem, poučavanjem, vođenjem i osnaživanjem mladog počinitelja. Svrha obveze je maloljetnika naučiti odgovornosti, samostalnosti i socijalnim vještinama koje uključuju odnose, ne samo prema samom sebi i prema članovima obitelji, već i prema cjelokupnom socijalnom okruženju.

Obveza upućivanja u nadležnu ustanovu za osposobljavanje vozača radi provjere znanja prometnih propisa se prema Radić (2016) treba izricati u slučaju počinjenja lakših prometnih kaznenih djela, a nikako se ne bi smjela izricati mladom počinitelju kojem se, s obzirom na način izvršenja kaznenoga djela, treba izreći sigurnosna mjera zabrane upravljanja motornim vozilom.

Zatim, *druge obveze koje su primjerene s obzirom na počinjeno kazneno djelo i osobne i obiteljske prilike* predstavljaju novinu u hrvatskom zakonodavnom sustavu. Primjenjuju se od 2011. godine, odnosno od donošenja novog Zakona o sudovima za mladež koji je omogućio nadležnim tijelima veću slobodu individualizacije i prilagodbe odgovora nadležnih tijela

modalitetima svakog pojedinačnog slučaja. One također predstavljaju temu istraživanja ovog diplomskog rada o čemu će više biti govora u sljedećim poglavljima.

Zaključno, vidljivo je vođenje hrvatskog zakonodavstva principom širokog spektra intervencija, principom individualizacije i principom postupnosti prema mladim počiniteljima kaznenih djela. Zakon o sudovima za mladež (Narodne novine, 84/11, 143/12, 148/13 56/15) zaista nudi široku paletu mjera, prilagođenih procijenjenim kriminogenim čimbenicima vezanim uz osobnost te širu i užu socijalnu okolinu mladog počinitelja, koje državno odvjetništvo može izreći s namjerom da se primjene sve primjerene alternativne mjere postupanja prema mladom počinitelju koje bi izbjegle institucionalizaciju i negativne posljedice iste.

5. OPIS ISTRAŽIVANJA

5.1. OPIS PROBLEMA

U uvodnim dijelovima rada, saznali smo kako kaznenopravni sustav nastoji pronaći pristup sankcioniranju mladih na način da omogući ostvarivanje cilja intervencija bez vođenja kaznenog postupka, kako bi se smanjili mogući negativni učinci istog.

U RH su, provođenjem reformi i donošenjem novog zakonskog okvira 2011. godine, implementirane inovacije u postupanju prema mladima u sukobu sa zakonom. Jedna od njih je spomenuta posebna obveza „Drugih obveza koje su primjerene s obzirom na počinjeno kazneno djelo i osobne i obiteljske prilike maloljetnika“, koja se može naložiti u okviru uvjetovanog oportuniteta u skladu s čl. 72. st. 1. Zakona o sudovima za mladež (Narodne novine, 84/11, 143/12, 148/13 56/15). Riječ je o mjeri koja daje državnom odvjetništvu veću diskrecijsku moć s ciljem bolje prilagodbe odgovora pravosudnog sustava na specifične potrebe maloljetnika i modalitete počinjenog kaznenog djela.

S obzirom na hrvatsku zakonodavnu praksu, važno je napomenuti spoznaje Zagorec (2017, str. 299) koja naglašava da postupanje prema mladim počiniteljima kaznenih djela još uvijek nije ujednačeno, dok Ricijaš (2017, str. 14) zaključuje da je „jedan od najvećih izazova suvremenog hrvatskog pravosuđa za mlade u nedovoljnoj standardizaciji kriterija za izbor i nalažanje mjera“. Tako u fokus interesa dolazi pitanje kriterija za odabir i nalažanje Drugih posebnih obveza u prethodnom postupku na državnim odvjetništvima RH.

Budući da se radi o mjeri koja je uvedena relativno nedavno, njezina primjena u praksi je potpuno neistražena. Istraživanje će upotpuniti tu prazninu, pružiti bolji uvid i osvijetliti moguće aspekte koje je nužno poboljšati, kako bi se mladima u pravosudnom sustavu mogla pružati rješenja koja su uistinu odgovarajuća za ostvarivanje ciljeva intervencija i time u njihovom najboljem interesu.

5.2. SVRHA, CILJ I ISTRAŽIVAČKA PITANJA

Svrha ovog istraživanja je dobivanje boljeg uvida u kriterije odabira i nalaganja Drugih posebnih obveza, neke aspekte/obilježja procesa provedbe te rezultate Drugih posebnih obveza pri državnim odvjetništvima u Splitu i Zagrebu.

Pitanja na koje se želi dobiti odgovor ovim istraživanjem su:

- Koji su kriteriji za odabir i nalaganje Drugih posebnih obveza pri općinskim državnim odvjetništvima u Zagrebu i Splitu?
- Koji su modaliteti i uspješnost naloženih Drugih posebnih obveza pri općinskim državnim odvjetništvima u Zagrebu i Splitu?
- Postoje li razlike u praksi odabira i nalaganja Drugih posebnih obveza između općinskih državnih odvjetništava u Zagrebu i Splitu?

Saznanja dobivena ovim istraživanjem mogu služiti kao poticaj za raspravu i daljnja istraživanja o kriterijima odabira i nalaganja maloljetničkih sankcija te ujednačenosti prakse u postupanjima prema mladim počiniteljima u sustavu pravosuđa RH.

6. METODE ISTRAŽIVANJA

6.1. OPIS UZORKA

Uzorak istraživanja čini 29 spisa Općinskog državnog odvjetništva u Zagrebu i 39 spisa Općinskog državnog odvjetništva u Splitu u kojima su naložene Druge posebne obveze prema načelu svrhovitosti čl. 71. Zakona o sudovima za mladež (Narodne novine, 84/11, 143/12, 148/13 56/15).

Uključeni su spisi dovršenih predmeta koji su se vodili na državnim odvjetništvima od 2011. do 2018. godine, s obzirom na činjenicu da su se Druge posebne obveze tek od 2011. godine počele nalagati.

Uzorak je odabran nasumično, odnosno, svaki treći spis Općinskog državnog odvjetništva u Splitu je uključen u istraživanje, dok su za Općinsko državno odvjetništvo u Zagrebu uključeni svi spisi u kojima su naložene Druge posebne obveze.

6.2. METODE PRIKUPLJANJA PODATAKA

Prikupljanje podataka provedeno je osobno od strane autorice u svibnju 2018. godine na općinskim državnim odvjetništvima u Zagrebu i Splitu temeljem uvida u dokumentaciju i konzultacijama sa stručnim suradnicama zaposlenim na navedenim državnim odvjetništvima. Za potrebe istraživanja kreiran je upitnik priložen u prilogu rada (Prilog 3). Upitnik se sastoji od tri ključna područja:

- Opći podaci o osumnjičeniku
- Podaci o počinjenom kaznenom djelu
- Obilježja i proces izvršavanja odabrane Druge posebne obveze, njena uspješnost te odluka državnog odvjetništva o pokretanju kaznenog postupka .

Opći podaci o mladoj osobi uključuju čestice o spolu, dobi, obrazovno-profesionalnom statusu, ranijim intervencijama od strane centra za socijalnu skrb i povijesti sukoba sa zakonom.

Zatim, modaliteti počinjenog kaznenog djela se odnose na čestice o vrsti počinjenog kaznenog djela, mjestu počinjenja, suučeništvu i posljedicama kaznenog djela.

Posljednji se dio modaliteta provedbe Druge posebne obveze unutar uvjetovanog oportuniteta na općinskom državnim odvjetništvu sastoji od čestica u kojima se opisuje posebna obveza koja je odabrana, njezini sudionici i trajanje provedbe, druge posebne obveze koje su uz nju naložene te uspješnost izvršenja i postupanje državnog odvjetnika po završetku iste.

Upitnik ima 18 varijabli.

6.3. METODE OBRADE PODATAKA

Podaci su obrađeni na razini apsolutnih i relativnih frekvencija sa svrhom deskripcije rezultata.

6.4. ETIČKI ASPEKTI ISTRAŽIVANJA

Za svrhu pisanja diplomskog rada, zatražena je i dobivena dozvola Državnog odvjetništva RH za provedbu istraživanja. Odobrenje DORH-a priloženo je u prilogu rada (Prilog 1). Osim navedenog, priložena je i potvrda o poštivanju etičkih načela od strane mentorice doc.dr.sc. Mirosavljević (Prilog 2).

Prilikom provedbe istraživanja, vodilo se računa o povjerljivosti i zaštiti podataka koji su dobiveni iz spisa općinskih državnih odvjetništava. Iako podaci nisu prikupljeni u izravnom kontaktu s djecom i mladima, zbog čega nije bilo potrebe tražiti njihovu suglasnost, sadržavali su osobne podatke o istima te se u svim postupanjima vodilo načelima poštivanja njihovog integriteta i interesa. Također, prikupljeni podaci korišteni su samo za potrebe prikaza istraživanja te se ne mogu povezati s identitetom mlade osobe.

S obzirom na rezultate istraživanja, autorica se obvezala o njima izvješćivati posebno odgovorno i u skladu sa znanstvenim načelima.

U svim fazama postupalo se u skladu s etičkim načelima opisanim u Etičkom kodeksu Sveučilišta u Zagrebu (2007).

7. PRIKAZ REZULTATA

U narednim poglavljima slijede rezultati dobiveni istraživanjem, tablični prikazi podataka te rasprava o istima. Rezultati su prikazani su na razini frekvencija, odnosno postotaka, u odnosu na kriterije općih podataka o mladom počinitelju, modalitete kaznenog djela i modalitete naložene Druge posebne obveze u prethodnom postupku na općinskim državnim odvjetništvima u Zagrebu i Splitu od 2011. do 2018. godine.

7.1. PRIKAZ REZULTATA ISTRAŽIVANJA ZA OPĆINSKO DRŽAVNO ODVJETNIŠTVO U ZAGREBU

7.1.1. Prikaz podataka o počinitelju kaznenog djela

Tablica 2. Spol počinitelja

Spol počinitelja	f	%
------------------	---	---

Muški	28	97
Ženski	1	3
<i>Ukupno</i>	<i>29</i>	<i>100</i>

Iz Tablice 2 možemo vidjeti da su Druge obveze više nalagane muškim počiniteljima kaznenih djela (97%), dok su djevojke zastupljene u značajno manjem broju predmeta (3%).

Tablica 3. Dob počinitelja

Dob počinitelja	f	%
14-15 godina	3	10
16-17 godina	9	31
18-21 godine	17	59
<i>Ukupno</i>	<i>29</i>	<i>100</i>

U odnosu na kategoriju počinitelja, mjera se nalaže više mlađim punoljetnicima (59%), nego maloljetnicima (41%). Točnije, najčešće se nalaže mladima u dobi od 18 do 21 godina (59%), zatim mladima u dobi od 16 do 17 godina (31%), a najmanje mladima u dobi od 14 do 15 godina (10%).

Tablica 4. Obrazovno-profesionalni status počinitelja

Obrazovno-profesionalni status počinitelja	f	%
Školuje se	20	69
U radnom odnosu	6	21
Nezaposlen	2	7
Radi neprijavljen	1	3
<i>Ukupno</i>	<i>29</i>	<i>100</i>

U kontekstu obrazovno-profesionalnog statusa mladih počinitelja, najzastupljenije skupine kojima su naložene Druge obveze su mladi koji se školuju (69%) i mladi u radnom odnosu (21%). Slijede ih oni nezaposleni (7%) i neprijavljeni na radu (3%).

Tablica 5. Ranije intervencije prema počinitelju u centru za socijalnu skrb

Ranije intervencije prema počinitelju u CZSS	f	%
Da	3	10
Ne	26	90
<i>Ukupno</i>	<i>29</i>	<i>100</i>

Bitno je napomenuti da se prema 13% mladih počinitelja ranije vodio neki oblik tretmana centra za socijalnu skrb. Neki su bili uključeni u psihosocijalni tretman u savjetovalištu za mlade (7%), dok su drugi sudjelovali u produženom stručnom postupku (3%) ili tretmanu u

Psihijatrijskoj bolnici za djecu i mladež (3%). Ipak, većina mladih počinitelja (87%) nije prethodno bila uključena u tretman.

Tablica 6. Ranije počinjenje kaznenog djela

Počinjeno KD je počinitelju	f	%
Prvo	25	86
Drugo	2	7
Treće i više	2	7
<i>Ukupno</i>	<i>29</i>	<i>100</i>

Druge obveze se nalažu u najvećoj mjeri mladim počiniteljima koji su prvi put počinili kazneno djelo (86%), no prisutne su i kod mladih koji su kazneno djelo počinili drugi (7%), odnosno treći (7%) put. Drugim riječima, svaki sedmi počinitelj kojem je naložena navedena mjera je prethodno počinio kazneno djelo.

7.1.2. Prikaz podataka o počinjenom kaznenom djelu

Podaci o počinjenom kaznenom djelu prikupljeni su u odnosu na sljedeće varijable: vrstu kaznenog djela, suučesništvo, mjesto počinjenja kaznenog djela, lokaciju počinjenja kaznenog djela i posljedice kaznenog djela.

Tablica 7. Vrsta kaznenog djela

Vrsta kaznenog djela	f	%
Čl. 118 (Teška tjelesna ozljeda)	4	14
Čl. 229 (Teška krađa)	4	14
Čl. 227 (Izazivanje prometne nesreće)	3	11
Čl. 117 (Tjelesna ozljeda)	3	11
Čl. 229 (Krađa)	2	7
Čl. 235 (Oštećenje tuđe stvari)	2	7
Čl. 190 (Neovlaštena proizvodnja i promet drogama)	2	7
Čl. 323a (Nasilničko ponašanje)	2	7
Čl. 278 (Krivotvorenje isprava)	2	7
Čl. 146 (Nedozvoljena uporaba osobnih podataka)	1	3
Čl. 271 (Računalna prijevarena)	1	3
Čl. 315 (Napad na službenu osobu)	1	3
Čl. 140 (Nametljivo ponašanje)	1	3
Čl. 236 (Prijevarena)	1	3
<i>Ukupno</i>	<i>29</i>	<i>100</i>

Iz Tablice 2. možemo vidjeti prikaz vrste počinjenih kaznenih djela od strane mladih kojima su naložene Druge obveze, pri čemu se može uočiti da se mjera nalaže za široki raspon kaznenih djela sa i bez elemenata nasilja. Treba istaknuti da su najviše zastupljena kaznena

djela teške krađe (14%) i teške tjelesne ozljede (14%), kao i kaznena djela tjelesne ozljede (11%) i izazivanja prometne nesreće (11%).

Tablica 8. Suučeništvo

KD je počinitelj počinio	F	%
Sam	20	69
S jednom osobom	4	14
S dvije osobe	1	3
S tri i više osobe	4	14
<i>Ukupno</i>	<i>29</i>	<i>100</i>

Nadalje, Druge obveze su najčešće nalagane mladim počiniteljima koji su kazneno djelo počinili sami (69%), ali su u gotovo trećini predmeta naložene i za kaznena djela počinjena sa suučesnicima. Točnije, podjednako su zastupljena kaznena djela počinjena sa jednim ili tri i više suučesnika (14%).

Tablica 9. Mjesto počinjenja kaznenog djela

Mjesto počinjenja kaznenog djela	f	%
U mjestu boravišta	28	97
Izvan mjesta boravišta	1	3
<i>Ukupno</i>	<i>29</i>	<i>100</i>

Što se tiče mjesta počinjenja kaznenog djela, većina ih je počinjena u mjestu boravišta mladog počinitelja (97%), dok je samo mali dio počinjen izvan mjesta boravišta (3%).

Tablica 10. Posljedice kaznenog djela

Posljedice kaznenog djela	f	%
Materijale	14	48
Materijalne i nematerijalne	12	41
Nematerijalne	3	11
<i>Ukupno</i>	<i>29</i>	<i>100</i>

S obzirom na posljedice navedenih kaznenih djela, one su najčešće materijalne (48%) ili materijalne i nematerijalne (41%), dok su kaznena djela sa isključivo nematerijalnim posljedicama prisutna u manjoj mjeri (11%).

7.1.3. Prikaz podataka o modalitetima naloženih Drugih obveza

Podaci o počinjenom kaznenom djelu prikupljeni su u odnosu na sljedeće varijable: opis odabrane Druge obveze, sudionike, posebne obveze naložene uz Drugu obvezu, tijek i uspješnost Druge obveze, postupanje po završetku Druge obveze te trajanje prethodnog postupka na Općinskom državnom odvjetništvu.

Tablica 11. Opis Druge posebne obveze

Opis Druge posebne obveze	f	%
Uplata novčanog iznosa u korist humanitarne organizacije po izboru CZSS	11	38
Pročitati knjigu vezanu uz temu nasilnog ponašanja među mladima po izboru CZSS-a i napiše osvrt na pročitano	5	17
Pročitati knjigu vezanu uz temu odgovornog ponašanja po izboru CZSS-a i napiše osvrt na pročitano	4	14
Redovito pohađati nastavu i odgovorno izvršavati svoje školske obveze te izbjegavati društvo upadljivih osoba	3	11
Redovito pohađati nastavu te o tome svakodnevno voditi evidenciju koju majka treba redovito provjeravati i potvrditi potpisom	1	3
Osposobljavati se za zanimanju koje odgovara sposobnostima i sklonostima mlade osobe, prijaviti se na Zavod za zapošljavanje, prihvatiti zaposlenje i u njemu ustrajati	1	3
Redovito pohađati nastavu i odgovorno izvršavati svoje školske obveze te sudjelovati u radu produženog stručnog postupka u ustanovi u kojoj je uključen u isti	1	3
Napisati esej o nasilnom ponašanju i sudjelovati u gledanju predstave „Ovo bi mogla biti moja ulica“	1	3
Napisati esej o posljedicama korištenja marihuane i zlouporabi opojnih droga	1	3
Ne kontaktirati oštećenicu i izbjegavati kontakte s njom	1	3
<i>Ukupno</i>	<i>29</i>	<i>100</i>

S obzirom na Druge obveze koje su odabrane, u trećini predmeta je mladom počinitelju naloženo da uplati novčani iznos u korist humanitarne udruge po odabiru Centra za socijalnu skrb-a (38%).

Zatim su naložene obveze koje uključuju čitanje knjige čija je tema povezana uz počinjeno kazneno djelo i pisanje osvrta na pročitano štivo. Tako su mladi počinitelji čitali knjige o odgovornom ponašanju (14%) i pisali osvrte o nasilnom ponašanju (17%). Nadalje, naglašena je važnost školstva kroz odabir višestrukih mjera koje u naložene Druge obveze komponiraju redovito pohađanje nastave i odgovorno izvršavanje školskih obveza sa izbjegavanjem društva upadljivih osoba (10%), sudjelovanjem u produženom stručnom postupku (3%) i

svakodnevnim vođenjem evidencije o nastavi (3%). Osim osvrta na knjige i redovitog pohađanja nastave, odabrane su obveze koje su nalagale pisanje eseja o posljedicama korištenja marihuane i zlouporabi opojnih droga (3%) te o nasilnom ponašanju po uzoru na gledanu predstavu „Ovo bi mogla biti moja ulica“ (3%). Naposljetku, treba istaknuti da je jednom počinitelju uvjetovano izbjegavanje kontakata s oštećenicom (3%).

Tablica 12. Sudionici Druge obveze

Sudionici Druge obveze	f	%
CZSS	26	90
Stručna služba škole	5	17
Roditelji osumnjičenika	3	11
<i>Ukupno</i>	<i>29</i>	<i>100</i>

Prema prikazanim podacima u Tablici 12. možemo vidjeti da je Centar za socijalnu skrb sudionik većine naloženih obveza prema mladim počiniteljima (90%), što se može objasniti činjenicom da u suradnji sa stručnim suradnikom ODO-a nadgleda provedbu Drugih obveza. Ako govorimo o specifičnim naloženim obvezama, Centar se pojavljuje kao tijelo koje mladog počinitelja usmjerava prema humanitarnoj udruzi kojoj treba uplatiti novčani iznos ili određuje primjerene medije (knjige, predstave itd.) koje su usko povezane uz kazneno djelo i čine dio provedbe naložene obveze. U znatno manjem broju predmeta su u provedbu uključene stručne službe škola (14%), koje se uključuju u obvezama koje se odnose na redovito pohađanje nastave. Roditelji mladih počinitelja se pojavljuju samo u obvezama kod kojih je za provedbu obveza potrebna njihova suradnja sa stručnom službom škole ili Centrom za socijalnu skrb (10%). Važno je naglasiti da se oštećenici ne pojavljuju kao sudionici niti jedne obveze.

Tablica 13. Broj naloženih posebnih obveza uz Drugu obvezu

Broj naloženih posebnih obveza	f	%
Jedna/Samostalna mjera	5	17
Dvije	22	76
Tri	2	7
<i>Ukupno</i>	<i>29</i>	<i>100</i>

Druge obveze su rijetko odabrane kao samostalna mjera (17%), već su uglavnom nalagane uz dodatne posebne obveze (83%) poput uključivanja u rad humanitarnih organizacija ili poslove komunalnog ili ekološkog značenja, odnosno uz obvezu uključivanja u psihosocijalni tretman u

savjetovalištu za mlade. Također su u manjem broju predmeta nalagane uz obvezu uključivanja u postupak odvikavanja od droga ili drugih ovisnosti (7%).

Tablica 14. Trajanje provedbe Druge obveze

Trajanje provedbe Druge obveze	f	%
Manje od 1 mjeseca	9	31
Od 1 do 3 mjeseca	11	38
Od 3 do 6 mjeseci	9	31
<i>Ukupno</i>	<i>29</i>	<i>100</i>

Govoreći o tijeku provedbe, najveći broj naloženih Drugih obveza se provodio u trajanju od 1 do 3 mjeseca (38%), dok su neke trajale manje od mjesec dana (31%) ili pak od 3 do 6 mjeseci (31%).

Tablica 15. Uspješnost izvršenja Druge obveze

Uspješnost izvršenja Druge obveze	f	%
Obveza je izvršena	25	86
Obveza je djelomično izvršena	2	7
Obveza nije izvršena	2	7
<i>Ukupno</i>	<i>29</i>	<i>100</i>

Važno je istaknuti da su uspješno izvršene u većini predmeta (86%), ali i da su manjem broju djelomično izvršene (7%) ili neizvršene (7%).

Tablica 16. Postupanje po završetku Druge obveze

Postupanje po završetku Druge obveze	f	%
Odbačena je prijava po čl. 71. Zakona o sudovima za mladež	28	97
Obveza je zamijenjena za drugu po čl. 72. Zakona o sudovima za mladež	1	3
Predmet je upućen u daljnji postupak	0	0
<i>Ukupno</i>	<i>29</i>	<i>100</i>

S obzirom na uspješnost provedbe Drugih obveza iz prethodne tablice, odluke o postupanju po završetku istih su sukladne dobivenim podacima. Točnije, prijave su se odbacivale prema načelu svrhovitosti za najveći broj predmeta, pri završetku uspješnih i djelomično uspješnih Drugih obveza (93%). Odnosno, mijenjale su se za druge u predmetima gdje nisu uspješno izvršene (7%). Prema navedenom, možemo zaključiti da je izvršenje samo dijela naloženih obveza bilo dovoljno za zadovoljenje kriterija nepokretanja daljnjeg postupka prema mladim počiniteljima.

Tablica 17. Trajanje prethodnog postupka na ODO-u

Trajanje prethodnog postupka na ODO-u	f	%
Od 1 do 3 mjeseca	0	0
Od 3 do 6 mjeseci	6	21
Od 6 do 9 mjeseci	7	24
Od 9 do 12 mjeseci	12	41
Više od 12 mjeseci	4	14
<i>Ukupno</i>	29	100

Što se tiče cjelokupnog prethodnog postupka na državnom odvjetništvu, najviše predmeta u kojima su naložene Druge obveze je razriješeno unutar vremenskog okvira od 9 do 12 mjeseci (41%), zatim 6 do 9 mjeseci (24%) i 3 do 6 mjeseci (21%). Samo je za mali udio predmeta (14%) postupak trajao više od 12 mjeseci.

7.2. PRIKAZ REZULTATA ISTRAŽIVANJA ZA OPĆINSKO DRŽAVNO ODVJETNIŠTVO U SPLITU

7.2.1. Prikaz podataka o počinitelju kaznenog djela

Tablica 18. Spol počinitelja

Spol počinitelja	f	%
Muški	36	92
Ženski	3	8
<i>Ukupno</i>	39	100

Kao što se iz Tablice 18 može vidjeti, Druge obveze se znatno više nalažu muškim počiniteljima kaznenih djela (92%), nego djevojkama (8%).

Tablica 19. Dob počinitelja

Dob počinitelja	f	%
14-15 godina	6	15
16-17 godina	21	54
18-21 godine	12	31
<i>Ukupno</i>	39	100

S obzirom na dob počinitelja, mjera se nalaže više maloljetnicima (69%), nego mlađim punoljetnicima (31%). Točnije, najčešće se nalaže mladima u dobi od 16 do 17 godina (54%), zatim mladima u dobi od 18 do 21 godina (31%), a najmanje mladima u dobi od 14 do 15 godina (15%).

Tablica 20. Obrazovno-profesionalni status počinitelja

Obrazovno-profesionalni status počinitelja	f	%
Školuje se	27	69
U radnom odnosu	9	23
Nezaposlen	2	5
Radi neprijavljen	1	3
<i>Ukupno</i>	<i>39</i>	<i>100</i>

U odnosu na obrazovno-profesionalni status mladih počinitelja, najzastupljenije skupine kojima su naložene Druge obveze su mladi koji se školuju (69%) i mladi u radnom odnosu (23%). Slijede ih mladi koji su nezaposleni (5%) i neprijavljeni na radu (3%).

Tablica 21. Ranije počinjenje kaznenog djela

Počinjeno KD je počinitelju	f	%
Prvo	34	87
Drugo	3	8
Treće i više	2	5
<i>Ukupno</i>	<i>31</i>	<i>100</i>

Nadalje, Druge obveze se nalažu u najvećoj mjeri mladim počiniteljima koji su prvi put počinili kazneno djelo (87%), no prisutne su i kod mladih koji su kazneno djelo počinili drugi (8%), odnosno treći (5%) put. Tako je, prema prikupljenim podacima, otprilike svaki sedmi počinitelj ranije činio kaznena djela.

Tablica 22. Ranije intervencije prema počinitelju u centru za socijalnu skrb

Ranije intervencije prema počinitelju u CZSS	f	%
Da	2	5
Ne	37	95
<i>Ukupno</i>	<i>39</i>	<i>100</i>

Unatoč podacima o ranijem činjenju kaznenih djela iz Tablice 21, većina mladih počinitelja (95%) nije prethodno bila uključena u tretman. Od onih koji jesu, sudjelovali su u

psihosocijalnom tretmanu u savjetovalištu za mlade (3%) i psihijatrijskom tretmanu u KBC Split (2%).

7.2.2. Prikaz podataka o počinjenom kaznenom djelu

Podaci o počinjenom kaznenom djelu prikupljeni su u odnosu na sljedeće varijable: vrstu kaznenog djela, suučesništvo, mjesto počinjenja kaznenog djela i lokaciju počinjenja kaznenog djela i posljedice kaznenog djela.

Tablica 23. Vrsta kaznenog djela

Vrsta kaznenog djela	f	%
Čl. 229 (Krađa)	8	21
Čl. 229 (Teška krađa)	6	15
Čl. 235 (Oštećenje tuđe stvari)	5	13
Čl. 236 (Prijevarena)	4	10
Čl. 117 (Tjelesna ozljeda)	4	10
Čl. 190 (Neovlaštena proizvodnja i promet drogama)	2	5
Čl. 118 (Teška tjelesna ozljeda)	2	5
Čl. 139 (Prijetnja)	2	5
Čl. 278 (Krivotvorenje isprava)	2	5
Čl. 274 (Krivotvorenje novca)	2	5
Čl. 227 (Izazivanje prometne nesreće)	1	3
Čl. 323a (Nasilničko ponašanje)	1	3
<i>Ukupno</i>	<i>39</i>	<i>100</i>

Iz Tablice 23 možemo vidjeti prikaz vrste počinjenih kaznenih djela od strane mladih kojima su naložene Druge obveze, pri čemu su najviše zastupljena kaznena djela krađe (21%) i teške krađe (15%). Osim toga, ističu se i kaznena djela oštećenja tuđe stvari (13%), prijevara (10%) i tjelesna ozljeda (10%). U znatno manjoj mjeri nalazimo kaznena djela prijetnje, teške tjelesne ozljede, krivotvorenja novca i isprava te neovlaštene proizvodnje i prometa drogama (5%).

Tablica 24. Suučesništvo

KD je počinitelj počinio	F	%
Sam	26	67
S jednom osobom	4	10
S dvije osobe	6	15
S tri i više osoba	3	8
<i>Ukupno</i>	<i>39</i>	<i>100</i>

U kontekstu suučeništva kod počinjenih kaznenih djela, Druge obveze su najčešće nalagane mladim počiniteljima koji su kazneno djelo počinili sami (67%), ali su u trećini predmeta naložene i za kaznena djela počinjena sa jednim (10%), dvojicom (15%) ili trojicom i više (8%) suučesnika.

Tablica 25. Mjesto počinjenja kaznenog djela

Mjesto počinjenja kaznenog djela	f	%
U mjestu boravišta	37	95
Izvan mjesta boravišta	2	5
<i>Ukupno</i>	<i>39</i>	<i>100</i>

Nadalje, većina kaznenih djela je počinjena u mjestu boravišta mladog počinitelja (95%), a samo manji dio izvan mjesta boravišta (5%).

Tablica 26. Posljedice kaznenog djela

Posljedice kaznenog djela	f	%
Materijale	23	59
Materijalne i nematerijalne	13	33
Nematerijalne	3	8
<i>Ukupno</i>	<i>39</i>	<i>100</i>

S obzirom na zastupljenost pojedinih kaznenih djela prikazanih u Tablici 23, nisu iznenađujući podaci koji pokazuju da su posljedice kaznenih djela u najvećoj mjeri materijalne (59%) ili materijalne i nematerijalne (33%), dok su kaznena djela sa samo nematerijalnim posljedicama manje prisutna (8%).

7.2.3. Prikaz podataka o modalitetima naloženih Drugih obveza

Podaci o počinjenom kaznenom djelu prikupljeni su u odnosu na sljedeće varijable: opis odabrane Druge obveze, sudionike, posebne obveze naložene uz Drugu obvezu, tijek i uspješnost Druge obveze, postupanje po završetku Druge obveze te trajanje prethodnog postupka na ODO-u.

Tablica 27. Opis Druge posebne obveze

Odabrana posebna obveza	f	%
Surađivati sa stručnom službom škole koja će neposrednim nadzorom pratiti postignuća i ponašanja u školi	19	49%

Nadoknaditi štetu nastalu kaznenim djelom	16	41%
Javiti se u Polikliniku za rehabilitaciju osoba s teškoćama u razvoju radi dijagnostike i tretmana	4	10%
<i>Ukupno</i>	<i>39</i>	<i>100</i>

Prema prikazanim podacima u Tablici 27, na Općinskom državnom odvjetništvu u Splitu su birane tri specifične Druge obveze. Mladim počiniteljima su tako nalagane obveze nadoknade štete nastale kaznenim djelom (41%), suradnje sa stručnom službom škole koja će neposrednim nadzorom pratiti postignuća i ponašanja u školi (49%) i javljanja u Polikliniku za rehabilitaciju osoba s teškoćama u razvoju radi dijagnostike i tretmana (10%).

Važno je naglasiti da se nadoknada štete unutar Drugih obveza odnosila na uplatu dogovorenog novčanog iznosa izravno oštećeniku za materijalne posljedice koje je prouzročilo kazneno djelo, što je u skladu s podacima iz Tablice 26 o visokom udjelu kaznenih djela s materijalnim ili materijalnim i nematerijalnim posljedicama.

Tablica 28. Sudionici posebne obveze

Posljedice kaznenog djela	f	%
CZSS	34	87
Stručna služba škole	19	49
Oštećenik/žrtva	16	46
<i>Ukupno</i>	<i>39</i>	<i>100</i>

U kontekstu provedbe odabranih obveza, u njima su u najvećoj mjeri sudjelovali Centar za socijalnu skrb (87%) i stručne službe škola (49%). Zbog zastupljenosti Druge obveze „suradnje sa stručnom službom škole koja će neposrednim nadzorom pratiti postignuća i ponašanja u školi“, njihova je uključenost u provedbi znatno veća u usporedbi sa rezultatima dobivenim za ODO u Zagrebu. Osim toga, nužno je istaknuti zastupljenost oštećenika, koji se javlja kao sudionik u gotovo polovici predmeta (46%). Kao što je ranije spomenuto, obveza „nadoknade štete nastale kaznenim djelom“ je pretpostavljala uplatu novčanih sredstava izravno oštećeniku kako bi se ublažile materijalne posljedice kaznenog djela.

Tablica 29. Broj naloženih posebnih obveza uz Drugu obvezu

Broj naloženih posebnih obveza	f	%
Jedna/Samostalna mjera	12	31
Dvije	27	69
<i>Ukupno</i>	<i>39</i>	<i>100</i>

Navedene obveze su u gotovo trećini slučajeva naložene kao samostalne mjere (31%). Uz njih je najčešće (69%) izricana još jedna posebna obveza poput uključenja u psihosocijalni tretman u savjetovalištu za mlade, uključenja u rad humanitarnih organizacija ili poslove komunalnog ili ekološkog značenja, uključenja u postupak izvansudske nagodbe te obveze pismene isprike oštećeniku ili javljanja u nadležnu ustanovu za osposobljavanje vozača radi provjere znanja propisa.

Tablica 30. Trajanje provedbe Druge obveze

Trajanje provedbe Druge obveze	f	%
Manje od 1 mjeseca	8	21
Od 1 do 3 mjeseca	7	18
Od 3 do 6 mjeseci	24	61
<i>Ukupno</i>	<i>39</i>	<i>100</i>

Nadalje, provedba Drugih obveza je u više od pola premeta trajala od 3 do 6 mjeseci (61%), dok je za manji broj trajala od 1 do 3 mjeseca (18%), odnosno manje od 1 mjeseca (21%).

Tablica 31. Uspješnost izvršenja Druge obveze

Uspješnost izvršenja Druge obveze	f	%
Obveza je izvršena	38	97
Obveza je djelomično izvršena	1	3
Obveza nije izvršena	0	0
<i>Ukupno</i>	<i>39</i>	<i>100</i>

Treba naglasiti da je u svim predmetima došlo do uspješne provedbe u cijelosti (97%) ili barem djelomično (3%). Drugim riječima, niti jedan predmet nije imao neuspješnu provedbu Druge obveze.

Tablica 32. Postupanje po završetku Druge obveze

Postupanje po završetku Druge obveze	f	%
Odbačena je prijava po čl. 71. Zakona o sudovima za mladež	39	100
Predmet je upućen u daljnji postupak	0	0
Obveza je zamijenjena za drugu po čl. 72. Zakona o sudovima za mladež	0	0
<i>Ukupno</i>	<i>39</i>	<i>100</i>

Sukladno podacima iz prethodne tablice koji su pokazali visoku razinu uspješnosti provedbe Drugih obveza, iz Tablice 32 možemo vidjeti da je po njihovom završetku u svim predmetima došlo od odbačaja prijave po čl. 71 Zakona o sudovima za mladež (Narodne novine, 84/11, 143/12, 148/13 56/15).

Tablica 33. Trajanje prethodnog postupka na ODO-u

Trajanje prethodnog postupka na ODO-u	f	%
Od 1 do 3 mjeseca	0	0
Od 3 do 6 mjeseci	5	13
Od 6 do 9 mjeseci	14	36
Od 9 do 12 mjeseci	17	43
Više od 12 mjeseci	3	8
<i>Ukupno</i>	<i>39</i>	<i>100</i>

S obzirom na trajanje prethodnog postupka na državnom odvjetništvu, većina je postupaka prema mladim počiniteljima zaključena u vremenskom okviru od 9 do 12 mjeseci (43%) ili 6 do 9 mjeseci (36%). Samo je manji udio trajao dulje od 12 mjeseci (8%), dok niti jedan nije trajao kraće od 3 mjeseca.

8. RASPRAVA

U ovom poglavlju je prikazana interpretacija dobivenih rezultata i dani su odgovori na postavljena istraživačka pitanja.

Pitanja na koja se želio dobiti odgovor ovim istraživanjem su:

- Koji su kriteriji za odabir i nalaganje Drugih posebnih obveza pri općinskim državnim odvjetništvima u Zagrebu i Splitu?
- Koji su modaliteti i uspješnost naloženih Drugih posebnih obveza pri općinskim državnim odvjetništvima u Zagrebu i Splitu?
- Postoje li razlike u praksi odabira i nalaganja Drugih posebnih obveza između općinskih državnih odvjetništava u Zagrebu i Splitu?

Koji su kriteriji za odabir i nalaganje Drugih obveza pri općinskim državnim odvjetništvima u Zagrebu i Splitu?

Prikazani rezultati istraživanja pokazuju da se Druge obveze na *Općinskom državnom odvjetništvu u Zagrebu* najčešće nalažu mladim počiniteljima muškog spola (97%) u dobi od 18 do 21 godine (59%), odnosno mlađim punoljetnicima, koji se školuju (69%) ili su u radnom odnosu (21%).

Dobiveni podaci o niskoj zastupljenosti ženskih počinitelja kojima su naložene Druge obveze (3%) su sukladni podacima Državnog zavoda za statistiku koji navode da su djevojke znatno

manje pristupne kao počinitelji kaznenih djela u RH (www.dzs.hr). S druge strane, njihovi podaci govore o udjelu od otprilike 12% što je više od udjela dobivenog ovim istraživanjem. Nadalje, većini mladih počinitelja je kazneno djelo koje su počinili prvo (86%), što bi moglo objasniti podatak da uglavnom nisu ranije bili uključeni u tretman od strane Centra za socijalnu skrb (90%). Ovi podaci odgovaraju kriterijima za nalažanje mjera diverzije objašnjenim u ranijim poglavljima, koji navode da su najprikladniji za počinitelje koji nisu recidivisti (Cvjetko i Singer, 2011).

Osim toga, Druge obveze se izriču za široki raspon kaznenih djela, od kojih su najzastupljenije nanošenje teške tjelesne ozljede (14%) i tjelesne ozljede (11%) te teška krađa (14%). Dobiveni podaci podupiru podatke Državnog zavoda za statistiku koji govore da maloljetni počinitelji najčešće čine kaznena djela protiv imovine te protiv života i tijela (www.dzs.hr).

Počinjena su u mjestu boravišta mladog počinitelja (97%) bez suučesnika (69%). S obzirom na vrste kaznenih djela, ne iznenađuje podatak da su im posljedice uvelike materijalne (48%) te materijalne i nematerijalne (42%).

Na *Općinskom državnom odvjetništvu u Splitu* se „Druge obveze“ većinom nalažu muškim (92%) maloljetnim počiniteljima u dobi od 16 do 17 godina (54%) koji pohađaju srednje strukovne škole (46%). Prvi put se pojavljuju kao počinitelji kaznenih djela (87%), a prema njima se ranije nije provodio tretman Centra za socijalnu skrb (94%).

Nadalje, „Druge obveze“ se izriču za više od deset vrsta kaznenih djela, od kojih treba istaknuti krađu (20%) i tešku krađu (15%), a zatim i oštećenje tuđe stvari (13%) i tjelesnu ozljedu (10%). Posljedice istih su u više od polovice slučajeva materijalne (59%) te u trećini slučajeva materijalne i nematerijalne. Kaznena djela su počinjena bez suučesnika (67%) u mjestu boravišta mladog počinitelja (95%), a prijavljena su većinom od strane žrtve i žrtvinih bližnjih (49%).

Govoreći o suučeništvu, dobiveni podaci potvrđuju da se u oba grada Druge obveze izdriču najviše mladim počiniteljima koji su djelovali bez suučesnika što je u skladu s navodima Radić (2016), koja pojašnjava da su obveze najprikladnije u slučajevima kada se radi o pojedincu zbog kompleksnosti provedbe prema višestrukim počiniteljima.

Koji su modaliteti i uspješnost naloženih Drugih posebnih obveza pri općinskim državnim odvjetništvima u Zagrebu i Splitu?

S obzirom na navedene kriterije za odabir „Drugih obveza“, na *Općinskom državnom odvjetništvu u Zagrebu* se izmjenjuju raznolike obveze prilagođene specifičnim potrebama

mladog počinitelja i svojstvima počinjenog kaznenog djela. Najčešća od njih je obveza uplate novčanog iznosa u korist humanitarne udruge (38%), a slijede ju obveze čitanja knjiga čija je tema povezana uz kazneno djelo i pisanje osvrta na pročitano (31%) te obveze redovitog pohađanja nastave i odgovornog izvršavanja školskih obveza (16%). Uglavnom se ne nalažu kao samostalne mjere (83%), nego se uparuju sa obvezom uključivanja u rad humanitarnih organizacija (48%) ili uključivanja u psihosocijalni tretman u savjetovalištu za mlade (45%), a u njihovom provođenju sudjeluje Centar za socijalnu skrb. Trajanje istih je ograničeno na 6 mjeseci, ali se u više od 70% slučajeva provedu u roku do 3 mjeseca. Unatoč tome, trajanje prethodnog postupka je na državnom odvjetništvu za skoro pola predmeta od 9 do 12 mjeseci (41%).

Ipak, važno je istaknuti da „Druge obveze“ imaju visoku razinu uspješnosti izvršenja (86%) zbog čega se, po završetku provedbe, najčešće odbacuju prijave (97%) i ne pokreće kazneni postupak na sudu.

S druge strane, *Općinsko državno odvjetništvo u Splitu* nalaže tri vrste „Drugih obveza“, a to su: suradnja sa stručnom službom škole koja neposrednim nadzorom treba pratiti postignuća i ponašanja mladih počinitelja (49%), nadoknada štete nastale kaznenim djelom (41%) i javljanje u Polikliniku za rehabilitaciju osoba s teškoćama u razvoju radi dijagnostike i tretmana (10%). Kao što je napomenuto u prethodnom poglavlju, nadoknada štete nalagana unutar Drugih obveza na ODO u Splitu se odnosi na uplatu novčanih sredstava izravno oštećeniku kako bi se ublažile materijalne posljedice kaznenog djela.

Samo se u trećini slučajeva izriču samostalno te se uz njih mladim počiniteljima nalažu obveze uključivanja u psihosocijalni tretman u savjetovalištu za mlade (41%) i pismene isprike oštećeniku (23%).

Tako iz navedenog možemo vidjeti da je veću zastupljenost u postupku dobio oštećenik, koji sudjeluje u gotovo polovici odabranih obveza. Osim njega, značajno su više uključene stručne službe škole koje surađuju sa Centrom za socijalnu skrb kako bi se kroz podršku i nadzor ostvarila svrha „Drugih obveza“.

Nadalje, što se tiče tijeka istih, uspješno su izvršene (97%) najčešće unutar 3 do 6 mjeseci (61%) pri čemu je po završetku provedbe za sve predmete odbačena prijava. Cjelokupan postupak na državnom odvjetništvu je finaliziran u roku od 6 do 9 (36%), odnosno 9 do 12 (43%) mjeseci.

Postoje li razlike u praksi odabira i nalaganja Drugih posebnih obveza između općinskih državnih odvjetništava u Zagrebu i Splitu?

U kontekstu odabira i nalaganja „Drugih obveza“, kroz prikaz rezultata možemo uočiti razlike u radu općinskih državnih odvjetništava u Zagrebu i Splitu. Iako se vode sličnim kriterijima za odabir obveza, njihovi modaliteti i sudionici su izraženo različiti. Tako *Općinsko državno odvjetništvo u Splitu* prema mladim počiniteljima nalaže tri vrste obveza, dok se na *Općinskom državnom odvjetništvu u Zagrebu* primjenjuje značajno širi spektar obveza.

Ipak, uspoređujući dobivene rezultate, primjećujemo da izraženu ulogu u Zagrebu imaju uplate novčanih sredstava u korist humanitarnih udruga po odabiru Centra za socijalnu skrb koje čine više od trećinu naloženih obveza. Učinkovitost novčanih kazni u ispunjenju svrhe maloljetničkih sankcija nije istražena u Hrvatskoj, zbog čega bi bilo vrijedno ispitati njihov utjecaj na odgoj i jačanje osobne odgovornosti mladih počinitelja kaznenih djela.

S druge strane, u Splitu su u „Druge obveze“ implementirani elementi restorativne pravde uključivanjem oštećenika u prethodni postupak kroz obvezu nadoknade štete nastale kaznenim djelom. Iako se i u ovom slučaju radi o novčanim uplatama, činjenica je da su usmjerene izravno prema oštećeniku i da imaju cilj nadoknade materijalnih posljedica kaznenog djela.

Istraživanja provedena u sklopu projekta „Promocija alternativnih sankcija i mjera restorativne pravde“ u Srbiji pokazuju da sudionici dobitke primjene mjera s elementima restorativne pravde vide u mogućnosti popravljivanja narušenih odnosa, vođenju računa o interesima žrtava te mogućnosti reintegracije mladih počinitelja u društvo (Ćopić, Šaćiri, 2015).

Zatim, u postupak se u većoj mjeri uključuju i stručne službe škola koje sudjeluju sa Centrima za socijalnu skrb. Puharić i Radić (2015, str. 661) naglašavaju važnost sudionika i njihove suradnje, navodeći da mladi počinitelj prilikom ispunjenja obveza treba biti podržan i nadziran kako bi se izravno utjecalo na njegovu osobnost i ponašanje.

Unatoč različitostima, na oba općinska državna odvjetništva je razina uspješnosti izvršenja obveza i odbacivanja prijave po načelu svrhovitosti izuzetno visoka (86-97%). Ipak, navedene razlike mogu biti dio objašnjenja zašto se na Općinskom državnom odvjetništvu u Splitu bilježi veći udio cjelovito izvršenih „Drugih obveza“, dok je na Općinskom državnom odvjetništvu u Zagrebu prisutan veći broj predmeta sa djelomično izvršenim ili neizvršenim obvezama (14%).

9. OGRANIČENJA ISTRAŽIVANJA

U provedenom istraživanju postoje brojna ograničenja vezana uz uzorak sudionika, način prikupljanja i obrade podataka.

Uzorak istraživanja su činili spisi Općinskog državnog odvjetništva u Zagrebu i Općinskog državnog odvjetništva u Splitu, na temelju kojih se nastojalo ispitati kriterije za odabir i nalaganje „Drugih obveza“ u prethodnom postupku. Riječ je o jakom malom uzorku za dublja zaključivanja.

Kod prikupa i obrade podataka se koristila sadržajna analiza kojom su se računale frekvencije i postoci za varijable. Posljedično, ova metoda obrade omogućava isključivo opis dobivenih podataka, ali ne i analizu povezanosti varijabli niti dublja zaključivanja.

Budući da su se podaci prikupljali samo iz spisa, ograničena je količina informacija o kriterijima koja se iz njih mogla prikupiti s obzirom na kvalitetu dokumentacije. Tako je i obrazac kreiran za potrebe istraživanja sadržajno prilagođen vrsti podataka za koje se pretpostavilo da će se u spisima moći naći.

S obzirom na diskrecijske mogućnosti koje su dane državnom odvjetništvu pri odabiru obveza koje će na najbolji način odgovoriti na individualne okolnosti počinitelja i kaznenog djela, u budućim istraživanjima bi bilo korisno uključiti perspektivu državnih odvjetnika, stručnih suradnika i samih maloljetnika kako bi se dobio bolji uvid u proces procjene prikladnih obveza pri čemu se primjena kvalitativne metodologije, s obzirom na neistraženost ove posebne obveze, nameće kao logično rješenje.

Također, dobiveni podaci prikazuju kriterije odabira i nalaganja „Drugih obveza“ na samo dva općinska državna odvjetništva koja su sudjelovala u istraživanju, zbog čega se rezultati ne mogu generalizirati na cijelu RH. Prema tome, sljedeći korak bi bio uključiti preostala državna odvjetništva radi mogućnosti analize i usporedbe prakse na razini zemlje.

10. ZAKLJUČAK

Kazneno zakonodavstvo je mlade počinitelje kaznenih djela kroz povijest gledalo na različite načine. Izmjenama principa kažnjavanja i pogleda društva na problematiku delinkventnog ponašanja, njihov je položaj pred zakonom prešao iz pasivne uloge „primatelja“ usluga u

aktivnu ulogu prihvaćanja osobne odgovornosti i djelovanja prema razrješenju posljedica kaznenog djela.

Sukladno tome, u prethodnom stoljeću je prepoznata potreba razvitka posebnih organa koji bi bili specijalizirani za rad s mladim počiniteljima. Tako su se razvili sudovi i državna odvjetništva za mladež koji štite mlade od neželjenih posljedica redovnog pravosuđa, odabirom i nalaganjem maloljetničkih sankcija i alternativnih mjera.

Zatim, sve se veći značaj počinje pridavati alternativnim načinima postupanja, za koje Radić (2016, str. 302) ističe da su primjerene upravo za mlade počinitelje zbog usklađenosti s načelom postupnosti u odabiru sankcija. Mjere diverzije se tako nalažu najčešće u slučajevima kada je počinitelj priznao počinjenje lakšeg kaznenog djela ukoliko i ostale okolnosti slučaja upućuju na to da provođenje formalnog kaznenog postupka nije potrebno za postizanje svrhe kažnjavanja.

Kao što je navedeno u ranijim poglavljima, međunarodni i nacionalni dokumenti sve više implementiraju takva rješenja u svoja zakonodavstva i praksu. Donošenjem novog zakonodavnog okvira za mlade 2011. godine, Hrvatska širi mogućnosti neformalnog postupanja prema mladima uvođenjem novih mjera poput „Drugih posebnih obveza“ kojima državni odvjetnik može uvjetovati nepokretanje sudskog postupka. To potvrđuju podaci Državnog zavoda za statistiku (2018), prema kojima više od polovice prijava kaznenih djela počinjenih od strane mladih biva odbačeno po načelu svrhovitosti.

Budući da se radi o mjeri koja je uvedena prije tek nekoliko godina, njezina je primjena u praksi bila neistražena. Iz tog razloga su se ovim istraživanjem nastojali ispitati kriteriji njezina odabira i nalaganja u prethodnom postupku pri općinskim državnim odvjetništvima u Zagrebu i Splitu. Točnije, ispitali su se kriteriji koji se odnose na opće podatke o mladom počinitelju i modalitete počinjenih kaznenih djela, ali i modaliteti odabranih Drugih obveza.

Rezultati su pokazali da postoje sličnosti u praksi s obzirom na kriterije općih podataka i modalitete kaznenih djela, no ukazali su i na razlike u provedbi samih obveza. Prema dobivenim podacima, Druge obveze se na oba državna odvjetništva najčešće nalažu muškim počiniteljima koji nisu ranije činili kaznena djela i prema kojima nije vođen tretman Centra za socijalnu skrb. Dobiveni rezultati potvrđuju podatke Državnog zavoda za statistiku koji navode da su mladi počinitelji većinom muškog spola (www.dzs.hr) i zaključke Radić (2016) koja govori da su posebne obveze najprimjerenije za počinitelje koji nisu recidivisti. Nadalje, nalažu se za široki raspon kaznenih djela, od kojih su najzastupljenije krađe i nanošenja tjelesnih ozljeda, odnosno, djela koja imaju materijalne ili kombinaciju materijalnih i nematerijalnih posljedica. Ovi podaci su sukladni podacima Državnog zavoda za statistiku,

koji pokazuju da maloljetnici najviše čine kaznena djela protiv imovine i protiv života i tijela. Počinjena su bez suučesnika, u mjestu boravišta mladog počinitelja te su prijavljena većinom od strane policije ili žrtve.

S druge strane, u Zagrebu se nalaže niz Drugih obveza koje se uvelike razlikuju od onih u Splitu. Naime, trećina izrečenih obveza uključuje uplatu novčanih sredstava u korist humanitarnih udruga, dok se druga trećina odnosi na čitanje knjige o nasilnom ponašanju ili odgovornim oblicima ponašanja te pisanje osvrta na pročitano. Istovremeno se u Splitu nalaže manji broj obveza u kojima se nastoje primijeniti elementi restorativne pravde. Tako se mladim počiniteljima nalaže nadoknada štete prouzročene kaznenim djelom ili se „Druga obveza“ uparuje sa pismenom isprikom oštećeniku, što stavlja naglasak na popravak narušenih odnosa i vrednovanje interesa oštećenika.

Kao što je spomenuto, Druge obveze se ne nalažu uvijek same. Zapravo, uglavnom se izriču uz još jednu ili dvije obveze, poput uključivanja u psihosocijalni tretman u savjetovalištu za mlade ili uključivanja u rad humanitarnih organizacija. U njihovom provođenju, na oba državna odvjetništva, sudjeluju Centar za socijalnu skrb i stručne službe škola.

Ohrabrujući su rezultati koji pokazuju da se Druge obveze uspješno izvršavaju te da većina predmeta rezultira odlukom državnog odvjetnika da odbaci prijavu.

Zaključno, temeljem dobivenih rezultata će se dati smjernice za poboljšanje prakse odabira i nalaganja Drugih obveza u prethodnom postupku. Treba napomenuti da zaključke ovog istraživanja nije moguće generalizirati na praksu svih državnih odvjetništava, već samo na ona u Zagrebu i Splitu. Prema tome, prva smjernica se odnosi na provođenje proširenog istraživanja o kriterijima odabira i nalaganja Drugih obveza na razini svih državnih odvjetništava, kako bi se dobio cjelovit uvid u primjenu mjere prema mladim počiniteljima. Također, nužno bi bilo uspostaviti bolju razmjenu informacija i iskustava između donositelja odluka na različitim državnim odvjetništvima, s ciljem usuglašavanja u postupanjima. I za kraj, državnim odvjetnicima i stručnim suradnicima bi se trebale omogućiti kontinuirane edukacije o dobrim praksama u kontekstu delinkvencije mladih, kako bi u budućnosti mogli unaprijediti praksu odabira i nalaganja Drugih obveza.

11. LITERATURA

1. Brozović, J. (2012): Načelo oportuniteta u hrvatskom kaznenom procesnom pravu: nova rješenja i mogućnosti praktične primjene. *Pravnik- časopis za pravna i društvena pitanja*, 45 (90), 15-30.
2. Carić, A. i Kustura, I. (2010): Kamo ide hrvatsko maloljetničko kazneno zakonodavstvo?- 1. dio. *Zbornik radova Pravnog fakulteta u Splitu*, 47 (3), 605-620.
3. Cvjetko, B. i Singer, M. (2011): *Kaznenopravna odgovornost mladeži u teoriji i praksi*. Organizator. Zagreb.
4. Državni zavod za statistiku (2019): Priopćenje: Maloljetni počinitelji kaznenih djela prema vrsti odluke u 2018. Preuzeto s: https://www.dzs.hr/Hrv_Eng/publication/2019/10-01-02_01_2019.htm (3.6.2019.)
5. Etički kodeks sveučilišta u Zagrebu (2007). Preuzeto s: https://www.hrstud.unizg.hr/Images/50014335/Eticki_kodeks-1.pdf (2.6.2019.)
6. Grbić, M.B. i Ritossa, D. (2012): Zakon o sudovima za mladež- reformski zahvati i praktične dileme. *Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu*, 19 (2), 615-667.
7. Hajdin, M. (2017): Alternativne mjere prema maloljetnicima u riziku: Prikaz „Stop-programa“ u Gradu Zagrebu (završni rad). *Hrvatski studiji Sveučilišta u Zagrebu*.
8. Konvencija o pravima djeteta (1989). Preuzeto s: https://www.unicef.hr/wp-content/uploads/2017/05/Konvencija_20o_20pravima_20djeteta_full.pdf (24.5.2019.)
9. Križ, Đ. (1999): Kriteriji za odabir odgojnih mjera maloljetnicima u svjetlu primjene Zakona o sudovima za mladež. *Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu*, 6 (2), 365-381.
10. Maloić, S. (2013): Suvremeni pristupi kažnjavanju kao determinante kvalitete života u obitelji, susjedstvu i zajednici- nove perspektive suzbijanja kriminala. *Kriminologija & socijalna integracija: časopis za kriminologiju, penologiju i poremećaje u ponašanju*, 21 (2), 31-44.
11. Mantle, G., Fox, D., Dhani, M.K. (2005): Restorative justice and three individual theories of crime. *Internet Journal of Criminology*. 1-36. Preuzeto s: <https://pdfs.semanticscholar.org/f2ff/2248c22f975b80a502cabbb0566b51cb3dcc.pdf> (21.8.2019.)
12. Mirosavljević, A.(2015). *Izvansudska nagodba- perspektiva oštećenika i mladih u sukobu sa zakonom* (doktorski rad). Pravni fakultet Sveučilišta u Zagrebu.

13. Peto Kujundžić, L. i Tisanić, A. (2017): Zakon o sudovima za mladež u primjeni općinskog suda i državnog odvjetništva. Pravosudna akademija, Zagreb. Preuzeto s: <http://pak.hr/cke/obrazovni%20materijali/Zakon%20o%20sudovima%20za%20mlade%205%BE%20%E2%80%93%20primjena%20u%20praksi.pdf> (27.5.2019.)
14. Puharić, B. i Radić, I. (2015): Primjena načela svrhovitosti u postupanju prema maloljetnicima. Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu, 22 (2), 635-670.
15. Radić, I. (2016): Sustav maloljetničkih sankcija (doktorski rad). Pravni fakultet Sveučilišta u Zagrebu.
16. Ricijaš, N. (2017): Dobre prakse i izazovi u kontekstu maloljetničke delinkvencije u Hrvatskoj, (U): Kovačević, R. i sur. (UR) Maloljetnička delinkvencija - dijalog, razmjena iskustava i znanja. OFF SET Tuzla, 123-144.
17. Smjernice Odbora ministara Vijeća Europe o pravosuđu prilagođenom djeci (2010). Preuzeto s: <https://rm.coe.int/16806a450a> (9.6.2019.)
18. Smjernice Ujedinjenih naroda o prevenciji maloljetničke delinkvencije (1990). Preuzeto s: <http://uszm.hr/wp-content/uploads/2010/03/Rijadske-smjernice1.doc> (9.6.2019.)
19. Standardna minimalna pravila Ujedinjenih naroda (1985). Preuzeto s: <https://www.irmct.org/sites/default/files/documents/Standardna%20minimalna%20pravila%20Ujedinjenih%20naroda%20za%20postupanje%20sa%20zatvorenima%20Mandela%20rules.pdf>. (8.6.2019.)
20. Standardna minimalna pravila za alternativne kaznene mjere (1990). Preuzeto s: <http://uszm.hr/wp-content/uploads/2010/03/Tokijska-pravila2.doc> (8.6.2019.)
21. Zagorec, M. (2018): Problematika postupanja prema maloljetnim počiniteljima kaznenih djela. Policija i sigurnost, 26 (2), 283-301.
22. Zakon o kaznenom postupku. Narodne novine, 152/08, 76/09, 80/11, 121/11, 91/12, 143/12, 56/13, 145/13, 152/14, 70/17.
23. Zakon o sudovima za mladež (2015): Narodne novine. 84/11, 143/12, 148/13, 56/15.
24. Žižak, A. i Miroslavljević, A., (2013): Restorativna pravda: teorijsko-filozofsko i konceptualno- operacionalno utemeljenje za izvansudsku nagodbu. U: Koller-Trbović, N. (ur.), Izvansudska nagodba u kaznenom postupku prema mladima u sukobu sa zakonom. Unicef Hrvatska, Zagreb, 9-29.